

Suomen
urheilun
eettinen
keskus
SUEK ry

DOPINGISTA ANTIDOPINGIIN

Selvitys Maailman antidopingsäännösten muutosten
vaikutuksista kansalliseen dopingvalvontaan

Marja Koponen

5

SUEK ry:n julkaisuja urheilun eettisistä asioista

2021

DOPINGISTA ANTIDOPINGIIN

Selvitys Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutuksista kansalliseen dopingvalvontaan

SUEK ry:n julkaisu urheilun eettisistä asioista nro 5.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

Teksti: Marja Koponen

Toimitus: Marjorit Elorinne, Katja Huotari, Teemu

Japissou, Marja Koponen, Nina Laakso, Petteri

Lindblou, Susanna Sokka

Taitto: Max Salmi

Paino: Allprint Oy 2021

SUEK ry:n julkaisu urheilun eettisistä asioista

ISSN 2489 6578 (nid.)

ISSN 2489 6586 (PDF)

ISBN: 978 952-5605-49-5 (PDF)

ISBN: 978 952-5605-48 8 (nid.)

1	Johdanto	4
	Keskeiset käsitteet	5
2	Selvityksen toteutustapa	6
3	Kansallinen dopingvalvonta ennen Maailman antidopingsäännöstöä	6
3.1	Antidopingtoiminnan rahoitusjärjestelmä	6
3.2	Kilpailun ulkopuolinen testaaminen	7
3.3	Kansainvälinen yhteistyö	7
3.4	Testaustoiminnan laadunhallinta	8
3.5	Dopingvalvonnan hallintajärjestelmä Antidopingpassi	9
4	Vuoden 2003 Maailman antidopingsäännösten vaatimukset ja niiden vaikutukset dopingvalvontaan	9
4.1	Testaussuunnitelma	10
4.2	Rekisteröity testauspooli ja olinpaikkatietojärjestelmä	11
4.3	Dopingtestihenkilösten toiminnan seuranta ja kouluttaminen	12
4.4	Näytteenottotapahtuman dokumentaatio	12
4.5	Testaustoiminnan läpinäkyvyys	13
4.6	Kansainvälinen yhteistyö	13
5	Vuoden 2009 Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutukset dopingvalvontaan	14
5.1	Testaussuunnitelma	14
5.2	Urheilijan biologinen passi, hematologinen moduuli	15
5.3	Kansainvälinen dopingvalvonnan hallintajärjestelmä ADAMS	16
5.4	Pitkäaikaissäilyttäminen ja uudelleenanalysointi	17
6	Vuoden 2015 Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutukset dopingvalvontaan	17
6.1	Tutkinnalliset menetelmät	19
6.2	Lajikohtaiset erityisanalyysit	20
6.3	Urheilijan biologinen passi, steroidimoduuli ja passin hallinnoinnin muutos	21
6.4	Lajiliittoyhteistyö	22
6.5	Henkilöstöresurssit	22
7	Vuoden 2021 Maailman antidopingsäännösten muutokset	23
7.1	Tutkinnalliset menetelmät	24
7.2	Testauspoolit	24
7.3	Ehdot näytteenottovälineille	24
7.4	Virtsan ominaispaino	24
7.5	Dopingtestihenkilösten toiminnan seuranta	25
7.6	Sitouttaminen ja riippumattomuus	25
7.7	Menettelyjen sujuvuus	26
7.8	Kolmannet osapuolet	26
7.9	Ilmiantajien suojele	27
	Pohdintaa Maailman antidopingsäännösten vaikutuksista dopingvalvontaan	28
	Lähteet	32
	LIITE 1 Antidopingtoiminnan kehityksen aikajana	35

1 Johdanto

”Antidopingtoiminnan tavoitteena on suojella urheilijoiden terveyttä tarjoamalla heille mahdollisuus pyrkiä erinomaisiin suorituksiin ilman kiellettyjä aineita ja menetelmiä”

-todetaan Maailman antidopingsäännöstössä, jonka päivitetty versio tuli voimaan 1.1.2021 (World Anti-Doping Agency 2021). Urheilun historiaan on kirjoitettu lukuisia tapahtumia, kuten lääkkeiden käytön seurauksena menehtynyt urheilija (**Ljungqvist** 2017, 1) tai valtiojohtoinen dopingohjelma, jotka ovat ravistelleet uskoa puhtaaseen urheiluun ja reiluun peliin (**Grothe & Maennig** 2017). Näiden urheilun perusarvojen vaalimiseksi, antidopingtoiminnan alueella tehdään jatkuvaa, maailmanlaajuista kehittämistyötä, joka konkretisoituu eri urheilun toimijoiden hyväksymässä Maailman antidopingsäännöstössä. Vuoden 2021 säännösten myötä myös urheilijoiden oikeuksien tunnistaminen sisällytettiin erityiseksi osaksi säännösten olennaisia perusteita (World Anti-Doping Agency 2021, g).

Dopingin käyttö on ilmiönä vanha. Tutkimukset dopingin historiasta osoittavat, että urheilussa on kautta aikain käytetty valmisteita suorituskyvyn parantamiseksi tai väsymyksen vähentämiseksi (Yesalis & Bahrke 2002; **Ljungqvist** 2017, 2). Antidopingtoiminnan kehittyminen on niin kansainvälisesti kuin kansallisestikin usein perustunut reaktiivisiin toimenpiteisiin dopingiin liittyvän tapahtuman tai tapahtumaketjun seurauksena. Perusteet useille nykyisinkin käytössä oleville toimintatavoille, kuten Kielletyt aineet ja menetelmät urheilussa -luettelolle, erivapausmenettelylle sekä laboratoriodien akkreditoinnille, pohjautuvat menneeseen ja ovat antaneet hyvät lähtökohdat Maailman antidopingsäännösten luomiselle.

Antidopingtoiminnan kannalta vuosi 1999 oli keskeinen Maailman antidopingtoimisto WADA:n (World Anti-Doping Agency) perustamisen vuoksi. WADA on riippumaton organisaatio, jonka päätehtävinä on antidopingtoiminnan yhdenmukaistaminen, kehittäminen, ylläpitäminen ja noudattamisen seuranta Maailman antidopingsäännösten avulla (World Anti-Doping Agency, a; Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry). Säännöstö toimii antidopingjärjestelmän runkona sisältäen itse säännösten sekä sen alaiset kansainväliset standardit ja tekniset dokumentit (World Anti-Doping Agency 2021, g; World Anti-Doping Agency 2021).

tö on luotu riittävän tarkaksi takaamaan kansainvälisen yhdenmukaisuuden antidopingtoiminnassa, mutta joustamaan riittävästi sen valtiokohtaisessa toimeenpanossa (World Anti-Doping Agency 2021). Ensimmäinen yksityiskohtainen maailmanlaajuinen säännöstö hyväksyttiin vuonna 2003 ja se tuli voimaan vuonna 2004. Säännöstöuudistukset on tehty vuosina 2009 ja 2015. Säännöstö muodostetaan yhdessä siihen sitoutuneiden urheilutoimijoiden kanssa. Säännösten valmisteluprosessiin liittyy kolme kuulemisvaihetta, joissa kerätään säännöstöön sitoutuneilta urheilutoimijoilta kommentteja ja ne sisällytetään seuraaviin säännöstöä ja standardeja koskeviin luonnoksiin. Vuoden 2021 uudistusprosessin yhteydessä kommentteja tuli yhteensä 2 035 kappaletta ja säännöstö hyväksyttiin dopingia käsittelevässä Maailmankongressissa vuonna 2019. (World Anti-Doping Agency 2021, g). Maailman antidopingsäännöstössä on lukuisia vaatimuksia muun muassa kansallisille antidopingorganisaatioille, jotka vaikuttavat dopingvalvontaan ja joiden mukaisesti dopingvalvontaa toteutetaan.

Säännösten keskeisten muutosten vaikutuksia dopingvalvontaan Suomessa ei ole aikaisemmin selvitetty. Tämä selvitys käsittelee Maailman antidopingsäännösten sekä sen alaisen Kansainvälisen testaus- ja tutkintastandardin (aiemmin Kansainvälinen testausstandardi) säännöstöuudistusten yhteydessä tehtyjä keskeisiä muutoksia ja niiden vaikutuksia kansallisen antidopingorganisaation toteuttamaan dopingvalvontaan. Kansainväliseen testaus- ja tutkintastandardiin tehdään päivityksiä tarvittaessa tiheämmin kuin mitä säännöstöä päivitetään. Tässä selvityksessä muutokset testaus- ja tutkintastandardissa kuvataan säännösten päivityssyiden mukaisesti, vaikka muutokset olisi otettu käyttöön aikaisemmin.

Selvityksen alussa kuvataan kansallista dopingvalvontaa ja aloitettua kehittämistyötä ennen Maailman antidopingsäännösten voimaantuloa sekä kansallisen antidopingorganisaation muita kehittämistoimenpiteitä. Vuoden 2003 säännösten yhteydessä kuvaillaan säännösten kehittämistä ja verrataan muutosten vaikutuksia kansalliseen dopingvalvontaan ennen säännöstöä. Vuoden 2009 ja 2015 säännöstöjä verrataan edelliseen voimassa olevaan säännöstöön. Vuoden 2021 säännösten yhteydessä kuvaillaan keskeisiä muutoksia, mutta niiden vaikutusten tarkempi arviointi on tässä vaiheessa liian aikaista. Selvityksessä otetaan huo-

mioon myös muutosten kansainvälisiä vaikutuksia sekä vaikutuksia urheilijoihin. Tarkastelua tehdään Suomen antidopingorganisaation näkökulmasta. Selvityksessä viitataan kaikkiin antidopingtoiminnan osa-alueisiin, kuten kiellettyihin aineisiin- ja menetelmiin, erivapauksiin, dopingrikkomuksiin, tulostenkäsittelyyn, tietosuojaan, koulutukseen ja viestintään, mutta niihin liittyvien säännösten muutosten aiheuttamien vaikutusten tarkempaa tarkastelua ei tässä selvityksessä tehdä. Selvityksen yhteenvedossa pohditaan säännösten muutosten vaikuttavuutta, tarpeellisuutta sekä mahdollisuuksia muutosten toimeenpanoon.

Selvitys on tarkoitettu kaikille antidopingtoimintaan linkittyville urheilutoimijoille, urheilijoille ja aiheesta kiinnostuneille lisäämään avoimuutta kansalliseen dopingvalvontaan, havainnollistamalla Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutuksia ja keinoja, joilla puhdasta urheilua ja urheilijoiden yhdenvertaisuutta puolustetaan. Selvitys on tarkoitettu mahdollisena käännösversiona myös muille kansallisille antidopingorganisaatioille

kuvaamaan antidopingsäännösten vaatimuksia ja toimenpiteitä sekä niiden vaikutuksia Suomessa toteutettuun kansalliseen dopingvalvontaan ja kansainvälisesti. Selvitys on tarkoitettu myös Suomen antidopingorganisaatiolle kokoamaan säännösten keskeiset muutokset ja niistä aiheutuneet toimenpiteet sekä hiljainen tieto yhteen. Selvityksestä saatua tietoa voidaan hyödyntää dopingvalvonnan toteuttamisessa, tulevaisuuden valinnoissa, tulevaisa selvityksissä tai tutkimuksissa sekä urheilijoille ja muille toimijoille suunnatussa koulutuksessa ja viestinnässä.

Suomen valtio on sitoutunut noudattamaan erilaisia kansainvälisiä urheiluun liittyviä sopimuksia. SUEK perustettiin vastaamaan antidopingtoiminnan, kilpailumanipulaation torjunnan sekä katso- moturvallisuuden ja -viihtyvyyden valtiosopimusten toimeenpanosta. SUEKin tehtävänä on vahvistaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa eettisesti kestävää urheilukulttuuria. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, c).

KESKEISET KÄSITTEET:

WADA (World Anti-Doping Agency), Maailman antidopingtoimisto: Kansainvälinen ja riippumaton organisaatio, joka perustettiin vuonna 1999 edistämään, koordinoimaan ja valvomaan dopingin vastaista toimintaa urheilussa.

Maailman antidopingsäännöstö: WADA:n laatima antidopingtoiminnan perusasiakirja, joka muodostaa kehyksen yhtenäisille, urheiluorganisaatioita ja kansallisia viranomaisia koskeville antidopingkäytännöille, -säännöille ja -sääädöksille. Koostuu säännöstöstä, sen alaisista standardeista ja teknisistä dokumenteista. Tässä selvityksessä Maailman antidopingsäännöstöstä käytetään rinnakkain nimitystä säännöstö.

Kansallinen antidopingorganisaatio: Tässä selvityksessä tarkoittaa tahoa, joka vastaa minkä tahansa dopingvalvontaprosessin osan käynnistämisestä, toteuttamisesta ja toimeenpanosta. Suomessa taho on Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry.

Antidopingtoiminta: Käsittää kaikki antidopingtoiminnan osa-alueet kuten dopingtestaus, tutkinta, kielletyt aineet- ja menetelmät urheilussa, erivapaudet, tietosuoja, tulostenkäsittely, dopingrikkomukset, koulutus ja viestintä.

Dopingvalvonta: Tässä selvityksessä dopingvalvonta käsittää dopingtestauksen, urheilijan pitkäaikaisen seurannan olipaikkatietojärjestelmän (tai testauspoolijärjestelmän) ja Urheilijan biologisen passin avulla, tutkinnalliset menetelmät sekä yhteistyön ja tiedonvaihdon muun muassa viranomaisten kanssa. Näytteiden pitkäaikaisäilytys ja uudelleen analysointi kuuluvat myös dopingvalvonnan keinoihin. Dopingvalvontaan sisältyvät kaikki vaiheet ja prosessit testauksen suunnittelusta dopingnäytteiden analysointiin asti.

Dopingtestaus: Dopingtestaus tarkoittaa virtsa- ja verinäytteiden keräämistä kilpailuissa ja kilpailujen ulkopuolella. Dopingtestaus on osa dopingvalvontaa.

Tutkinnalliset menetelmät: Tässä selvityksessä tutkinnallisilla menetelmillä tarkoitetaan tiedustelua ja tutkintatoimia. Tiedustella hankitaan tietoja hyödynnettäväksi dopingvalvonnassa ja myöhemmin tutkinnassa. Tutkinnalla tarkoitetaan faktojen kokoamista mahdollisten dopingrikkomusten selvittämisen tueksi. Tutkinnalliset menetelmät ovat osa dopingvalvontaa.

Urheilija: Tässä selvityksessä urheilijalla tarkoitetaan kansallisen tai sitä korkeamman tason urheilijaa, joka kuuluu dopingvalvonnan piiriin.

Huippu-urheilija: Tässä selvityksessä huippu-urheilijalla tarkoitetaan kansainvälisen tason urheilijaa. Tähän ryhmään lukeutuvat myös SUEK ry:n nimeämät rekisteröityyn testauspooliin kuuluvat urheilijat.

2 Selvityksen toteutustapa

Selvityksen alussa perehdyttiin tieteellisiin tutkimusartikkeleihin dopingin käytön ja antidopingtoiminnan muotoutumisen historiasta. Niiden avulla muodostettiin kuva kansainvälisen antidopingtoiminnan tilasta aikana ennen Maailman antidopingsäännöstöä. Kansallisen antidopingtoiminnan historiaan syvennyttiin siitä kertovan pro gradu -tutkielman ja asiantuntijoiden kokemusten avulla. Selvityksessä säännösten muutosten kuvaaminen perustuu Maailman antidopingsäännöksiin sekä sen alaisiin kansainvälisiin standardeihin ja teknisiin dokumentteihin sekä Suomen antidopingsäännöksiin.

Säännösten muutosten vaikutuksia kansalliseen testaustoimintaan kuvataan Suomen antidopingtoimikunta ADT ry:n sekä Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry:n toiminta- ja vuosikertomusten, SUEKin asiantuntijanäkemyksen, testauksen julkistettujen tilastojen sekä ADT:n ja SUEKin dopingtestaustoiminnan sisäiseen käyttöön tuotettujen tilastojen ja tunnuslukujen avulla.

Selvityksessä hyödynnettiin SUEKin toimistohenkilöstön asiantuntijuutta monipuolisesti. Organisaatiosta haastateltavina asiantuntijoina toimivat

3 Kansallinen dopingvalvonta ennen Maailman antidopingsäännöstöä

Suomessa dopingtestaus aloitettiin Suomen Olympiakomitean toimesta kilpailuissa vuonna 1972 (Vatka 2005). Ensimmäinen kansallinen antidopingorganisaatio Kansallinen Doping -toimikunta (KDT) perustettiin vuonna 1984 (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, g). Opetusministeriön perustaman työryhmän selvityksen myötä antidopingtoiminta päädyttiin siirtämään Liikuntalääketieteen ja testaustoiminnan edistämisyhdistyksen, Liite ry:n yhteydessä toimineelle Suomen Antidoping -toimikunnalle vuonna 1990 (Vatka 2005).

Seuraavissa kappaleissa kuvataan kansallisen dopingvalvonnan tilaa ja kehittämistoimenpiteitä ennen Maailman antidopingsäännösten voimaantuloa, joiden seurauksena tulleet toimintamallit ovat keskeinen osa nykyistä dopingvalvontaa. Lisäksi kuvataan kehittämistoimenpiteitä, jotka ovat vaikiintuneet säännösten seurauksena ilman, että ovat säännösten vaatimia muutostoimenpiteitä, sekä niiden vaikutuksia kansallisen dopingvalvonnan toteuttamiseen.

SUEKin laatu päällikkö **Marjorit Elorinne**, joka on edistänyt antidopingtoimintaa vuodesta 1999 ja SUEKin testauspäällikkö **Katja Huotari**, joka on toiminut antidopingtoiminnan parissa vuodesta 2002. Asiantuntijoina toimivat myös tutkintapäällikkö **Jouko Ikonen**, joka on edistänyt puhdasta ja reilua urheilua SUEKissa vuodesta 2017 sekä lakiasianjohtaja **Petteri Lindblom**, joka on toiminut SUEKissa vuodesta 2016. Lisäksi selvityksessä haastateltiin ennen säännösten voimaantuloa kansallisessa antidopingorganisaatiossa testauspäällikkönä toiminutta **Teuvo Valtasta**, joka toimi antidopingasioiden parissa vuosina 1994–2003. Organisaation ulkopuolelta haastateltiin Suomen laboratoriojohtaja **Tina Suomista** Terveiden ja hyvinvoinninlaitokselta (THL). Asiantuntijanäkemykset on kerätty pääasiassa kirjallisilla haastatteluilla.

Tilastot ja tunnusluvut käsittelevät säännösten voimaantulovuosia 2004, 2009, 2015 sekä vertailuna selvityksen kirjoitusvaiheessa viimeisintä raportoitua vuotta 2019. Tieteellistä tutkimustietoa on hyödynnetty antidopingtoimintaan kehitettyjen keinojen vaikutusten kuvaamisessa.

3.1 Antidopingtoiminnan rahoitusjärjestelmä

Suomalaisen urheiluhistorian suurinta dopingtapusta todistettiin vuonna 2001 Lahden MM-hiihdoissa, joissa kuusi suomalaishiihtäjää jäi kiinni kiellettyjen aineiden käytöstä. Tapahtuma osoitti tarpeen kansallisen antidopingtoiminnan tehostamiselle. Suomeen perustettiin valtion rahoittama, WADAn hallintomallin mukainen itsenäinen organisaatio, Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry vuonna 2001. Lahden tapahtumat lähes kaksinkertaistivat antidopingtoimintaan suunnatun valtionavun. (Vatka 2005). ADT aloitti toimintansa vuonna 2002 ja vastasi ensimmäisen Maailman antidopingsäännösten toimeenpanosta Suomessa.

Suomessa valtionapujärjestelmää muutettiin pian antidopingtoiminnan organisatorisen muutoksen jälkeen vuonna 2004 niin, että kokonaisvastuu antidopingtoiminnasta siirtyi lajiliitoilta kansallisen antidopingorganisaation itsenäisesti hoidettavaksi.

(Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2003, a; Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2004).

”Hallinnollinen itsenäisyys ja operatiivinen riippumattomuus olivat merkittäviä askeleita dopingtestauksen kehittymiselle Suomessa. Ennen rahoitusjärjestelmän muuttumista lajiliitoilla oli osaltaan velvoite tilata dopingtestejä, ja vain osa dopingtestauksen rahoituksesta tuli suoraan kansalliselle antidopingorganisaatiolle. Kyseinen menettely oli haastavaa tehokkaan, oikein kohdennetun ja oikein ajoitetun kansallisen testauksen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi, sillä tarkkaa tietoa vuosittaisesta kokonaistestimäärästä ja vaadittavista resursseista ei ollut.” (SUEKin laatu päällikkö **Marjorit Elorinne** 2020).

3.2 Kilpailun ulkopuolinen testaaminen

Suomessa kilpailun ulkopuolinen testaaminen aloitettiin vuonna 1985 (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, d). Ennen Maailman antidopingsäännöstöä urheilijat haettiin Suomessa kilpailun ulkopuolella testiin pääsääntöisesti harjoituksista ja leireiltä. Sen aikainen valvontaryhmä laati ehdotuksen testaussuunnitelmasta ja testattavista urheilijoista (Suomen Antidoping -toimikunta 1997). Vuosina 1994–2003 kansallisessa antidopingorganisaatiossa myös testauspäällikkönä toiminut Teuvo Valtanen (2020) kertoo, että testauspäällikkö teki valvontaryhmän ehdotuksen pohjalta varsinaisen testaussuunnitelman ja myöhemmin testauspäällikkö sekä silloiset aluevastaavat päättivät valvontaryhmän ehdotuksen mukaisesti testien kohdentamisesta ja ajoittamisesta. Testauspäällikkö teki kyseisille urheilijoille testimääräykset, jotka valvontaryhmän puheenjohtaja/lääketieteellinen asiantuntija allekirjoitti. Yksittäisiä yksilölajien urheilijoita kutsuttiin testiin myös haastemiesmenettelyn avulla, jossa testimääräys toimitettiin haastemies välityksellä urheilijalle. Haastemies tavoitettua urheilijan, oli urheilijalla 24 tuntia aikaa sopia testi ja saapua testiin sovittuun paikkaan. Urheilija sai testikutsun ohessa luettelon paikkakunnan testaajista, joihin hän oli itse yhteydessä. Mikäli haastemies ei tavoittanut urheilijaa, palautui testimääräys toimistolle.

”Vuosien saatossa urheilijoiden suhtautuminen dopingtestaamiseen oli muuttunut myönteisempään suuntaan, mikä loi hyvät edellytykset Maa-

ilman antidopingsäännösten voimaantulon myötä aloitetulle urheilijoiden kotitestaamiselle.” (SUEKin testauspäällikkö **Katja Huotari** 2020).

Kotitestaamisella tarkoitetaan urheilijan kutsusta dopingtestiin ilman ennakoilmoitusta hänen koti- tai majoitusosoitteestaan. Tällöin urheilija voidaan hänen valintansa mukaisesti testata joko kotona tai esimerkiksi urheilijan harjoituspaikalla.

”Kotitestaamisen aloittaminen vuonna 2006 vaati kansalliselta testausorganisaatiolta kotitestaamisen ohjeistuksen luomista, dopingtestihenkilöstön (dopingtestaajat, dopingtestiavustajat ja verinäytteenottajat) kouluttamista sekä urheilijoiden informointia. Dopingtestihenkilöstön lähettäminen urheilijoiden kotiin vaati testauksen yhdenmukaisuuden ja laatuun liittyvien asioiden varmistamista sekä yllättäviin tilanteisiin varautumista. Tähän tarpeeseen kehitettiin päivystyspuhelinjärjestelmä vuonna 2009.” (**Huotari** 2020).

Elorinteen (2020) ja **Huotarin** (2020) mukaan päivystyspuhelinjärjestelmä on tänä päivänä palvelu dopingtestihenkilöstölle, urheilijoille sekä kilpailunjärjestäjille. Päivystyspuhelimella on dopingtestihenkilöstöllä on taustatuki vuorokauden ympäri, urheilijoilla tukipuhelin olinpaikkatietoihin, testaukseen tai lääkeaineisiin liittyen ja kilpailunjärjestäjillä keino muun muassa ennätystestien sopimiseksi.

”Järjestelmän käyttöönotto vaati kansallisen antidopingorganisaation toimiston henkilöstöresurssien päivystyksen toteuttamiseksi sekä päivystävien asiantuntijoiden ohjeistamista ja kouluttamista. Päivystyspuhelimella ylläpitäminen vaatii sitoutumista päivystäjiltä, sillä päivystämiseen liittyvä ennakkoimattomuus sitoo henkilön vuorokauden ympäri päivystysjakson ajan.” (**Elorinne** 2020).

3.3 Kansainvälinen yhteistyö

Dopingin vastaisen kansainvälisen yhteistyön tärkeys on ymmärretty jo ennen WADAn perustamista ja Maailman antidopingsäännöstöä. Suomen valtio ratifioi muun muassa Euroopan neuvoston dopingin vastaisen yleissopimuksen vuonna 1990. Pohjoismainen yhteistyö alkoi jo vuonna 1984 Felles-sopimuksen myötä, mikä mahdollisti kilpailun ulkopuolisen ja maiden välisen ristiin testaamisen maailmanlaajuisesti ensimmäisenä Pohjoismaissa (Vatka 2015).

”Suomen antidopingtoiminnan kehityksen kannalta keskeinen kansainvälinen yhteistyö on ollut Pohjoismainen yhteistyö avoimen ilmapiirin luomiseksi ja tiedon jakamiseksi.” (Elorinne 2020).

Kansainvälistä yhteistyötä kuvaa myös International Anti-Doping Arrangement IADA, valtioiden välinen sopimus, jossa kansalliset antidopingorganisaatiot ovat vahvasti mukana ja jonka kautta edistetään parhaita antidopingtoiminnan käytäntöjä ja kokemuksia. IADA -sopimus solmittiin vuonna 1991. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, h). Suomi kutsuttiin IADAn organisoimaan laatuprojektiin vuonna 1998 ja liittyi IADAn jäseneksi vuonna 2000, ollen nykyisin yksi kymmenestä IADA -maasta. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, d).

”IADAn kansainvälinen laatuprojekti ja sittemmin IADA-sopimus ovat olleet Suomen testaustoiminnan laadun rakentamisen kannalta merkittävä sopimus. Kansainvälisen yhteistyön merkitys on vuosien saatossa korostunut entisestään ja sillä on keskeinen merkitys antidopingtoiminnan globaalien harmonisoinnin ja urheilijoiden yhdenvertaisuuden lisäämisessä.” (Elorinne 2020).

Kansainvälisen yhteistyön tiivistymisestä viestii myös Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO:n antidopingsopimus vuodelta 2005 (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO). Suomen valtio ratifioi sopimuksen vuonna 2007 (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, b). UNESCO:n antidopingsopimus on maailman nopeimmin ratifioitu sopimus (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO).

Nykyisin kansallisten ja alueellisten antidopingorganisaatioiden yhteisenä äänenä toimii iNADO (Institute for National Antidoping Organizations), joka on kansallisten ja alueellisten antidopingorganisaatioiden yhteistyöelin. iNADOn tavoitteena on vaikuttaa yhdenvertaisuuden kehittämiseen antidopingtoiminnassa. Vaikka kansallisilla ja alueellisilla antidopingorganisaatioilla ei ole WADAn päätöksenteossa virallista asemaa, voivat ne iNADOn kautta vaikuttaa WADAn päätöksentekoon, sillä ne toteuttavat suurimman osan antidopingtoiminnasta maailmassa. (Institute for National Antidoping Organizations iNADO; Suomen urheilun eettinen keskus, j).

3.4 Testaustoiminnan laadunhallinta

Suomessa ryhdyttiin valtion tuella rakentamaan dopingtestauksen laatujärjestelmää vuonna 1999 alkaneen kansainväliseen IADA -yhteistyöprojektiin myötä (Vatka 2005; Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2003, a). Projektin tarkoituksena oli yhtenäistää dopingtestaukseen liittyviä menettelyjä ja siten parantaa testauksen tehokkuutta ja laatua (Antidoping Norge).

”Projektin tavoitteena oli luoda osallistujamaihien ISO 9001 -laadunhallintastandardin ja kansainvälisen IADA -yhteenliittymän luoman International Standard for Doping Control (ISDC, ISO/PAS 18873) -standardin vaatimukset täyttävä dopingtestauksen laadunhallintajärjestelmä, jolla pyrittiin varmistamaan testimenettelyjen laatu ja yhdenmukaisuus niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.” (Elorinne 2020).

IADA -maat toimivat yhteistyössä WADAn kanssa ja ISDC ISO/PAS 18873 -standardi toimi perustana WADAn ensimmäiselle vuonna 2003 julkaistulle kansainväliselle testausstandardille (Antidoping Norge).

”Suomessa laadunhallintajärjestelmä tehosti dopingtestauksen suunnittelua ja seuranta sekä yhtenäisti testimenettelyjen käytännön toteuttamista ja niiden raportointia sekä seuranta mahdollista toiminnan jatkuvan parantamisen. Keskeinen osa dopingtestauksessa on dopingtestaajien kouluttaminen ja heille kirjoitetut ohjeet. Osana laatujärjestelmän rakentamista dopingtestaajien käytännön ohjeet koottiin testaajille suunnattuun Dopingtestaajien käsikirjaan jo ennen ensimmäisen säännösten voimaantuloa ja se täytti Maailman antidopingsäännösten tullessa voimaan, sen alaisen testausstandardin (vuodesta 2015 Kansainvälinen testaus- ja tutkintastandardi) vaatimukset.” (Elorinne 2020).

Käsikirja on tärkeä osa nykyistään dopingtestauksen laadunhallintajärjestelmää ja sen avulla yhdenmukaistetaan dopingtestimenettelyjä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti, varmistetaan näytteenoton menettelytapojen luotettavuus, turvallisuus ja yhdenmukaisuus sekä näytteiden tunnistettavuus ja siten myös testitulosten pätevyys ja luotettavuus. Käsikirjan avulla pyritään myös turvaamaan urheilijoiden oikeudet sekä tyytyväisyys kansalliseen testaustoimintaan (Suomen

urheilun eettinen keskus SUEK ry 2020).

Suomen antidopingorganisaatiolle myönnettiin ensimmäisen kerran kansainvälinen ISO 9001 -laatusertifikaatti vuonna 2004 (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2004). Laatusertifikaatti kertoo, että prosessit täyttävät niille asetetut vaatimukset ja on osoitus siitä, että toimintaa parannetaan järjestelmällisesti (Det Norske Veritas Group DNV GL).

Maailman antidopingsäännösten tultua voimaan Suomessa jatkettiin laadunhallinnan työtä. Vuodesta 2005 kansallinen antidopingorganisaatio on muun muassa teettänyt testatuille urheilijoille palautekyselyä. Vuodesta 2012 kysely on teetetty kolme kertaa vuodessa etukäteen määritettyjen kuukausien aikana testatuille urheilijoille selvittämään urheilijoiden tyytyväisyyttä testaustoimintaan, saadakseen palautetta ja kehitysehdotuksia toiminnan jatkuvaksi parantamiseksi. Kyselyllä on kerätty tietoa muun muassa testaustapahtumasta, luotettavuudesta liittyen dopingtestiin, dopingtestihenkilöstöön ja testivälineisiin, kansallisen antidopingorganisaation asiantuntemuksesta ja luotettavuudesta sekä kehittämisehdotuksia. (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2009, b; Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2012). Palaute toiminnan arvioinnista on ollut pääsääntöisesti erittäin hyvää niin dopingtestauksen kuin kansallisen antidopingorganisaation toiminnan luotettavuuden osalta (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2011; Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2016; Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2019). Urheilijoilta saatua palautetta hyödynnetään dopingtestihenkilöstön koulutuksessa sekä testauksen kehittämiseksi (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2011).

3.5 Dopingvalvonnan hallintajärjestelmä Antidopingpassi

Testaustoiminnan omaa tietokannan hallintajärjestelmää Antidopingpassia kehitettiin vuodesta 2002 ja se otettiin kokonaisuudessaan käyttöön vuonna 2004 helpottamaan testauksen hallinnan suunnittelua (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2003, a).

”Antidopingpassi muutti koko dopingtestauksen hallinnon ja muodostui kotipesäksi kansallisille antidopingasioille aina dopingtestauksen suunnitel-

man hallinnoinnista ja toimeenpanosta seurantaan asti.” (Elorinne 2020).

Elorinne (2020) kertoo Antidopingpassin olevan osa laadunhallintajärjestelmää. Ennen Antidopingpassia Suomessa ei ollut varsinaista testaustoiminnan tarpeisiin räätälöityä tietojen hallintajärjestelmää, vaan testauksen suunnitteluun ja toteutuksen seurantaan käytettiin pääasiassa erilaisia taulukko-ohjelmia.

”Antidopingpassin kehittämisprosessi on ollut nykyiselleen valtava, mutta erittäin kannattava ja aikoinaan hyvin ajoitettu projekti.” (Elorinne 2020).

4 Vuoden 2003 Maailman antidopingsäännösten vaatimukset ja niiden vaikutukset dopingvalvontaan

Vuoden 2003 Maailman antidopingsäännöstö oli ensimmäinen maailmanlaajuisesti yhtenevä antidopingsäännöstö ja se tuli voimaan vuonna 2004. Säännöstöä täydentävät tarpeen mukaan päivittyvät kansainväliset standardit, jotka vuoden 2003 säännösten yhteydessä olivat testaus-, erivapaus- ja laboratoristandardit sekä Kiellettyjen aineiden ja menetelmien luettelo. Standardien noudattaminen on antidopingorganisaatioille pakollista. (World Anti-Doping Agency 2003).

Dopingtestaus kilpailussa aloitettiin Olympialaisissa jo vuonna 1968. Päätöksen kilpailujen ulkopuolisista virtsatesteistä Kansainvälinen Olympiakomitea KOK teki vuonna 1988. (Ljungqvist 2017, 2; Health Council of the Netherlands 2010). Kansainvälisen testausstandardi on edelleen kehitetty jatkumo siihen mennessä saavutetulle dopingvalvonnalle, jonka perustana ISDC ISO/PAS 18873-standardi toimi (Antidoping Norge).

Vuoden 2003 Kansainvälisen testausstandardin tarkoituksena oli tehokkaan kilpailu- ja kilpailun ulkopuolisen dopingtestauksen suunnittelu sekä näytteiden tunnistettavuuden ja koskemattomuuden varmistaminen urheilijalle esitetystä testikustasta lähtien siihen saakka, kunnes näytteet on toimitettu laboratorioon analysoitavaksi (World Anti-Doping Agency 2003, a; World Anti-Doping Agency 2009, a).

Ensimmäinen kiellettyjen aineiden luettelo julkaistiin vuonna 1928 Kansainvälisen yleisurheiluliiton toimesta (**Ljungqvist** 2017, 2). Luettelo sisälsi aluksi vain aineet, joiden käyttö kyettiin laboratorioissa todentamaan (Health Council of the Netherlands 2010). Käytäntöä muutettiin vuonna 1984 (Klein 1985). KOK:n ensimmäinen kiellettyjen aineiden luettelo julkaistiin vuonna 1967 (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, i). Nykyisin **Kielletyt aineet ja menetelmät urheilussa -luettelo** listaa kaikki kilpailussa ja kilpailun ulkopuolella sekä tietyissä urheilulajeissa kielletyt aineet ja menetelmät. Luettelo on ainoa vuosittain päivittyvä kansainvälinen standardi. (World Anti-Doping Agency).

KOK:n lääketieteellinen asiantuntijaryhmä aloitti toimintansa vuonna 1992 ja loi kriteerit erivapauden myöntämiselle. Asiantuntijaryhmän luomat kriteerit pätevät myös nykyisessä erivapausstandardissa. (**Ljungqvist** 2017, 5). **Kansainvälinen erivapausstandardi** on muokkautunut vuosien saatossa ja vuoden 2021 säännösten tultua voimaan, erivapausstandardin tarkoituksena on laatia a) ehdot, joiden täytyttyä voidaan lääkinnällisistä syistä myöntää erivapaus ja siten sallia tilanne, jossa urheilijan näytteestä löytyy kiellettyä ainetta ja jossa urheilija käyttää, yrittää käyttää, pitää hallussaan, luovuttaa ja/tai yrittää luovuttaa kiellettyä ainetta tai menetelmää, b) antidopingorganisaatioille määrätyt vastuut erivapausstandardien tekemisestä ja niiden kertomisesta, c) prosessi, jonka avulla urheilija hakee erivapautta, d) prosessi, jonka avulla urheilija saa toisen antidopingorganisaation hyväksymään yhden antidopingorganisaation myöntämän erivapauden ja e) erivapausprosessiin liittyvät tiukat luottamuksellisuussäännökset. (World Anti-Doping Agency 2021, b). Suomessa erivapausstandardin voimaantuloon reagoitiin palkkaamalla testaus-toimintaan erivapauksista vastaava farmaseutti (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2004).

Urheilijoiden tyyppinen puolustautuminen positiivisen dopingtestituloksen yhteydessä koski aikoinaan laboratorion analyysiprosessia. Urheilijat väittivät näytteiden sekaantuneen tai syyttivät virheistä näytteiden analyysiprotokollassa. KOK otti vastuun laboratorioden akkreditoineista vuonna 1986. (Ljungqvist 2017, 3-4). Vastaava, kehittyneempi järjestelmä on käytössä edelleen, jossa laboratorioden toimintaa säädellään **Kansainvälisellä laboratoriostandardilla**. Päivitetyn laboratoriostandardin päätehtävänä on varmistaa,

että laboratoriot raportoivat kaikki samoja tuloksia, riippumatta siitä, missä laboratorioissa näyte on analysoitu. Lisäksi halutaan varmistaa, että käytetyt menetelmät ja analyttisen datan käsittely ovat tarkoituksenmukaisia ja tulokset siten ehdottoman luotettavia (World Anti-Doping Agency 2021, h). Suomen laboratoriojohtaja **Tina Suominen** (2020) kertoo, että WADAn vuosien saatossa lisääntyneet vaatimukset laboratorioille, esimerkiksi analytiikan ja erikoiskoulutetun henkilöstön suhteen, vaikuttavat analyysien hintoihin. Kansallinen antidopingorganisaatio on ollut mukana taloudellisesti tukemassa laboratoriolaitteiden hankintaa Suomen akkreditoituun laboratorioon (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2014, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2017).

Seuraavissa kappaleissa kuvataan Maailman antidopingsäännösten keskeisimmät vaatimukset ja niiden vaikutukset kansalliseen dopingvalvontaan. Muutosten vaikutuksia verrataan kansalliseen dopingvalvontaan ennen säännösten voimaantuloa. Kappaleissa kuvataan säännösten myötä käytönotettuja dopingvalvonnan keinoja, avataan dopingvalvonnan läpinäkyvyyttä ja kansainvälistä yhteistyötä.

4.1. Testaussuunnitelma

Vuoden 2003 testausstandardissa kansalliselta antidopingorganisaatiolta vaadittiin testaussuunnitelma. Testaussuunnitelma on antidopingorganisaation laatima dokumentti, joka sisältää suunnitelman organisaation testausoimivallan piiriin kuuluvien urheilijoiden testauksesta ja sen kohdentamisesta. Testaussuunnitelma perustuu riskianalyysiin, jossa huomioidaan eri urheilulajien ja niiden alalajien vaatimat fyysisistä suorituskykyä edistävät ominaisuudet, joita dopingilla voidaan tehostaa, olemassa olevat laboratorioanalyysitilastot, ajankohtainen tutkimustieto sekä lajikohtaiset harjoittelu- ja kilpailukalenterit. Testaussuunnitelmassa jaotellaan vuosittaiset testimäärät virtsa- ja veritestien sekä kilpailu- ja kilpailun ulkopuolisten testien osalta. (World Anti-Doping Agency 2003, a). Vuonna 2004 Suomessa antidopingsäännösten ja dopingtestauksen piiriin kuului 71 testattua urheilulajia, joiden osalta testaussuunnitelman riskianalyysi työstettiin (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2004).

Valtanan (2020) kertoo, että ennen säännösten voimaantuloa testaussuunnitelman työstäminen

toteutettiin valvontalautakunnan määrittämien suuntaviivojen mukaisesti. Testaussuunnitelma sisälsi testattavat urheilijat, testauksen painopistelajit, virtsatestien määrät sekä kilpailu- ja harjoitus- tai leiritestien jakautumisen. Suunnitelmaan vaikutti valtionavustuksen määrä. Dopingvalvonnan rahoitusjärjestelmä oli tuolloin kaksijakoinen, kuten Elorinne (2020) dopingvalvonnan rahoitusjärjestelmä kappaleessa kuvaa. Antidopingorganisaatiolla oli oma testausbudjetti ja lajiliitoilla velvoite testien tilaamisesta kansalliselta antidopingorganisaatiolta oman budjettinsa puitteissa.

”Testaamien oli tuohon aikaan taiteilua kansallisen antidopingorganisaation toteuttamien testien ja lajiliittojen tilaamien testien välillä. Silloin kun lajiliitoilta tilattiin enemmän testejä, omia testejä tehtiin vähemmän ja toisinpäin.” (**Valtanan** 2020).

Elorinne (2020) kertoo haastattelussaan, kuinka rahoitusjärjestelmän muuttuminen ja säännösten voimaantulo mahdollistivat ensimmäistä kertaa koko lajikirjon kattavan testaussuunnitelman laatimisen ja sen mukaisen oikein kohdennetun ja oikein ajoitetun kansallisen testauksen suunnittelun ja toteutuksen.

4.2. Rekisteröity testauspooli ja olinpaikkatietojärjestelmä

Kilpailun ulkopuolisen testaamisen tueksi Maailman antidopingsäännöstyössä määritellään Rekisteröity testauspooli RTP (registered testing pool) sekä yhteys- ja olinpaikkatietojärjestelmä (World Anti-Doping Agency 2003). Olinpaikkatiedoilla tarkoitetaan urheilijan ilmoittamaa 60 minuutin päivittäistä ajanjaksoa sekä yhteystietoja ja osoitetta, josta hänet tarvittaessa tavoitetaan dopingtestiin. Lisäksi urheilijaa vaaditaan kirjaamaan harjoitteluajat ja -paikat, kilpailu- ja harjoitusleirikalenteri sekä matkustussuunnitelma (World Anti-Doping Agency 2003, a). Olinpaikkatietojärjestelmä on rakennettu tehostamaan kilpailujen ulkopuolista testaamista sekä takaamaan urheilijoiden yhdenvertaisuus ympäri maailmaa, jotta urheilijat löydetään tarvittaessa dopingtestiin ja dopingtestin välttely vaikeutuu (**Dikic** ym. 2011). Olinpaikkatietojen kerääminen ja seuranta tekevät mahdolliseksi kohdennetun kilpailujen ulkopuolisen testauksen ja toimivat testausoiminnan hallinnan ja toteutuksen keskeisinä työvälineinä (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2015, a).

”Testauspoolijärjestelmä ja olinpaikkatietojärjestelmä muuttivat koko testausjärjestelmää siten, että urheilijat olivat ensimmäistä kertaa testattavissa milloin tahansa.” (**Huotari** 2020).

Järjestelmän käyttöönotto herätti urheilijojen tyytymättömyyttä, sillä sen koettiin rikkovan yksityisyyttä ja rajoittavan vapautta (**Valkenburg** ym. 2013). Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan suomalaisurheilijat kokivat olinpaikkatietojen ilmoittamisen ja päivittämisen työläänä sekä määräysten noudattamisen rajoittavan yksityiselämän toteuttamista ja päätöksentekoa tai luovan vähintään rajoitetun tunteen. Monet olinpaikkatietomääräysten piirteet ja käytännön vaikutukset antavat syyn väittää, että olinpaikkatietomääräykset rajoittavat perustuslain takaamaa yksityiselämän suojaa. (**Kanerva** 2013).

Vastatakseen säännösten ja testausstandardin vaatimuksiin, kansallisen antidopingorganisaation tuli luoda rekisteröity testauspooli, johon liitettiin oman maan kansainvälisen ja kansallisen tason huippu-urheilijoita. Lisäksi tuli määritellä testauspooli kansallisen tason urheilijoille, toimintatapa olinpaikkatietojen keräämiseksi ja seuraamiseksi sekä toimenpiteet olinpaikkatietojen laiminlyöntien yhteydessä (World Anti-Doping Agency 2003; World Anti-Doping Agency 2003, a). Kansainvälisesti testauspooleihin on liitetty hyvin eri määrä urheilijoita ja kansainvälisissä olinpaikkatietojen laiminlyöntitilastoissa on havaittu suuria eroja. Olinpaikkatietojärjestelmän kannatusta on heikentänyt käsitys siitä, että eri maiden urheilijoihin kohdistuu vaatimuksia, joista on tiukkuudeltaan eri tasoisia tulkintoja. (**Dikic** ym. 2011). Suomessa testauspooliin liitettiin 350 urheilijaa (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2004).

”Standardin uudet vaatimukset toteutettiin ilman aiempaa kokemusta vastaavista järjestelmistä. Jälkikäteen tarkasteltuna 350 urheilijan kansallinen pooli oli liian suuri hallinnoitavaksi niillä välineillä, joita oli käytössä. Käytännössä harva kansallisen poolin urheilija päivitti tietoja ilmoittamisen jälkeen, kun rangaistuksena tietojen puutteellisuudelle oli ainoastaan siirtäminen rekisteröityyn testauspooliin ja siten tiukempien olinpaikkatietovaatimusten alaisuuteen. Kansallisesta testauspoolista luovuttiin vuonna 2009, koska kyseinen järjestelmä ei vastannut siihen tarpeeseen, mikä sille oli asetettu. Järjestelmästä saatu hyöty suhteessa sen hallinnon vaatimiin resursseihin ei ollut tasapainossa.

Olinpaikkatietojärjestelmän käyttöönotto lisäsi kuitenkin myönteisessä mielessä yhteydenpitoa urheilijoiden ja kansallisen antidopingorganisaation henkilöstön välillä.” (Huotari 2020).

RTP -urheilijoiden määrä ja lajedustukset ovat vuosien varrella muuttuneet testaamisen kohdentamisen myötä ja vuodesta 2009 alkaen myös joidenkin korkeimpien sarjatasojen joukkueilta on aloitettu keräämään tietoja (Suomen Antidopingtoimikunta 2009, a).

”Maajoukkueita koskevat tiedot on kerätty sekä yksilö- että joukkuelajien lajiliitoilta. Tietojen tulee sisältää leiri- ja kilpailutiedot, osallistujalistat sekä leiriohjelmat.” (Huotari 2020).

4.3 Dopingtestihenkilöstön toiminnan seuranta ja kouluttaminen

Kansainvälisessä testausstandardissa määritellään minimivaatimukset dopingtestihenkilöstölle sekä vaatimus dopingtestihenkilöstön seurantarjestelmästä. Kansallisen antidopingorganisaation tuli kehittää menetelmät vaatimusten täyttymisen todentamiseksi (World Anti-Doping Agency 2003, a). Tästä syystä Suomessa kehitettiin vuonna 2004 auditointijärjestelmä, jonka avulla huolehditaan dopingtestihenkilöstön ammattitaidosta ja kehitetään heidän valmiuksiaan (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2004).

”Auditointijärjestelmä on tapa todentaa dopingtestihenkilöstön laadukas, vaatimustenmukainen ja yhdenmukainen toiminta testaus tapahtumissa ja sen raportoinnissa.” (Elorinne 2020).

Kansallisen testausstandardin mukaisesti dopingtestihenkilöstön akkreditoinnit voivat olla voimassa kaksi vuotta kerrallaan (World Anti-Doping Agency 2003, a), minkä vuoksi Suomessa dopingtestaajien auditointi suoritetaan valtuutuksen kahden vuoden voimassaolon aikana. Dopingtestaajien auditointitapahtumat perustuvat dopingtestaajien käsikirjassa määriteltyihin menettelytapoihin. Suomessa on auditointijärjestelmän käytännön arvioinnin rinnalla aloitettu teoreettinen arviointi dopingtestihenkilöstölle suunnatulla kirjallisella kokeella vuodesta 2011 (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, d). Kansallinen testausorganisaatio järjestää dopingtestihenkilöstölle vuosittaisia koulutuspäiviä testausstandardissa vaadittavien taitojen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi.

”Dopingtestihenkilöstön säännöllinen kouluttaminen oli ja on edelleen yksi tärkeimpiä testauksen laadun takeita.” (Huotari 2020).

Huotari (2020) kuvaa, että koulutuspäivien vuosittainen järjestäminen vaatii kansalliselta antidopingorganisaatiolta paljon sekä tapahtuman käytännönjärjestelyjen osalta että sisällön suunnittelun suhteen. Koulutustapahtumat ovat kuitenkin merkittäviä kohtaamisia sekä dopingtestauksen laadun ylläpitämiseksi sekä vertaiskokemusten jakamiseksi. Koulutuksen suunnittelussa hyödynnetään dopingtestihenkilöiltä sekä testatuilta urheilijoilta saatua palautetta.

”Kasvokkain järjestettävien koulutusten lisäksi nykyteknologia mahdollistaa testaushenkilöstön kouluttamisen myös etäyhteydellä ja webinaarien avulla, mikä on sekä kustannustehokasta, että mahdollistaa nopean tiedon siirron. Muutokset testauksen vaatimuksiin tai esimerkiksi vuoden 2020 covid -pandemiaan liittyviin testauksen uusiin turvallisuusvaatimuksiin pystytään nykyteknologiaa hyödyntäen saattamaan aiempaa nopeammin koko henkilöstön tiedoksi.” (Huotari 2020).

4.4 Näytteenottotapahtuman dokumentaatio

Vuoden 2003 testausstandardissa dopingtestihenkilöstöltä vaadittiin dokumentaatiota näytteenottotapahtumasta, olosuhteista sekä poikkeamista näytteenottotapahtumassa (World Anti-Doping Agency 2003, a). Suomessa dopingtestihenkilöstön dokumentaatio toteutettiin erillisellä raportointilomakkeella, joka sähköistettiin vuonna 2017. Kansallinen antidopingorganisaatio kehitti dopingtestihenkilöiden raporttien seuraamisen ja palautteen antamisen välineeksi Testiraporttien otsikointi ja poikkeamien määrittely -asiakirjan, jonka avulla käydään läpi testaajien raportoidut testitapahtuman suunnitteluun tai testitapahtumaan liittyvät asiat jaotellen ne havainnoiksi tai tiedoksi, lieväksi poikkeamaksi, vakavaksi poikkeamaksi tai valitukseksi (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2018). Raporttien seuraaminen toimii työvälineenä dopingtestitapahtumien laadun varmentamiseksi.

”Järjestelmän avulla on mahdollisuus poimia raporteista ne, jotka vaativat jatkokäsittelyä dopingtestihenkilöstön tai muiden testitapahtumaan osallistuneiden kanssa. Lisäksi järjestelmä mahdollistaa testauksen arvioinnin raporttitilastojen avulla

ja jatkuvan testauksen kehittämisen keskittymällä niihin osa-alueisiin, joista tulee poikkeamia tai valituksia.” (Huotari 2020).

Suomessa dopingtestihenkilöstön dopingtestitapahtuman dokumentaatio pyydetään pakollisena raportointina ennen palkkionmaksua.

4.5 Testaustoiminnan läpinäkyvyys

Testaustoiminnan läpinäkyvyyden lisäämiseksi kansallisen antidopingorganisaation tulee säännösten vaatimusten mukaisesti julkaista vuosittain dopingtestitilastot (World Anti-Doping Agency 2003). Kansallinen antidopingorganisaatio on julkaissut tilastot vuodesta 2003 toiminta- tai vuosikertomuksessa. Julkaistuissa tilastoissa on kansallisen testausohjelman dopingtestien lukumäärä lajeittain niiden lajien osalta, joiden testimäärä ylittää 20 dopingtestiä vuodessa. Muut testatut lajit mainitaan ilman testimääriä. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, e).

Suomessa testitilastojen lisäksi kansallisen antidopingorganisaation talousluvut ovat julkisia. Kansallinen antidopingorganisaatio on julkaissut olennaiset talousluvut vuosikertomuksessaan vuodesta 2002 (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2002) sekä tuloslaskelman, taseen ja budjettiverailun vuodesta 2018. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2018, a). Dopingtestauksen kannalta keskeisimmät kuluerät muodostuvat dopingtestihenkilöstön palkkioista ja matkakuluista, näytteiden analysointikuluista, näytteiden kuljetuskuluista sekä näytteenottovälinekuluista. Dopingtestauksen euronääräinen kulueräjakama on kuvattu taulukossa 1, ja taulukosta 2 on luettavissa kulujen muodostumisen aiheuttajat.

TAULUKKO 1. DOPINGTESTAUSTEN EUROMÄÄRÄINEN KULUERÄJAKAUMA

	2004	2009	2015	2019*
Dopingtestihenkilöstön palkkiot	153 585	210 552	451 565	531 474
Dopingtestihenkilöstön matkakulut	35 553	44 210	104 337	102 652
Laboratorioanalyysit	258 516	411 730	612 889	498 471
Näytteiden kuljetuskulut	6 782	14 826	84 989	157 680
Näytteenottovälinekulut	46 986	47 349	67 841	95 348
Kokonaiskustannus	501 422	728 667	1 321 621	1 385 625

*Suomessa ei akkreditoitua dopingtestilaboratoriota, joten näytteet toimitettu Ruotsiin analysoitavaksi.

4.6 Kansainvälinen yhteistyö

Vuoden 2003 säännösten myötä kansainvälistä yhteistyötä pyrittiin lisäämään ja selkeyttämään testaustoiminnan tehostamiseksi. Urheilijan testamista missä ja milloin vain, ilman ennakoilmoitusta, sai jatkossa toteuttaa sen maan kansallinen antidopingorganisaatio, missä säännösten piiriin kuuluva urheilija kulloinkin oleskeli (World Anti-Doping Agency 2003). Suomen antidopingorganisaatiolla oli mahdollisuus myös muiden antidopingorganisaatioiden toimeksiannosta tehdä dopingtestejä Suomessa ja ulkomailla sekä teettää dopingtestejä Suomessa ja ulkomailla (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2003).

”Ensimmäinen säännöstö oli alkusysäys aktiiviselle yhteistyölle ja testaustoiminnan koordinoimille kansainvälisten lajiliittojen ja kansallisten antidopingorganisaatioiden välillä. Säännösten myötä kansallinen antidopingorganisaatio saattoi tilata dopingtestejä lähes mistä päin maailmaa tahansa tietäen, että kyseisen valtion antidopingorganisaatiolla oli käytössä yhteiset, urheilijoiden oikeuksia kunnioittavat, menettelyt. Yhteiset menettelyt lisäsivät yhteistyötä ja luottamusta maailmanlaajuisesti.” (Elorinne 2020).

Vuoden 2015 säännöstössä mahdollistui se, että kansalliset antidopingorganisaatiot saavat tehdä testejä kaikille omassa maassaan harjoitteleville antidopingsäännösten alaisuudessa oleville urheilijoille ilman erillistä toimeksiantoa kyseisten urheilijoiden dopingtestausta hallinnoivilta tahoilta. (World Anti-Doping Agency 2015).

”Muutoksen myötä kansallinen antidopingorganisaatio voi testata ketä tahansa leireilevää tai

kilpailuihin valmistautuvaa urheilijaa kyseisessä maassa kilpailun ulkopuolella. Kilpailutestit tulee edelleen sopia kilpailua hallinnoivan antidopingorganisaation tai WADAn kanssa. Kilpailun ulkopuolisen testauksen mahdollistaminen kenelle tahansa urheilijalle luo puitteet yhdenvertaisemmalle dopingtestaukselle. Tunnettua on, että dopingtestausta toteutetaan hyvin eri tavoin eri maissa ja resurssit toiminnalle eivät ole samanlaiset. Testausmäärien eroja eri maiden urheilijoiden välillä voitaisiin tasoittaa, mikäli organisaatiot tekisivät entistä enemmän testejä muille kuin oman maan urheilijoille.” (Elorinne 2020).

5 Vuoden 2009 Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutukset dopingvalvontaan

Tärkeimmät teemat vuoden 2009 säännösten uudistamisen yhteydessä olivat oikeudenmukaisuus ja taipumattomuus dopingin vastaisessa toiminnassa (World Anti-Doping Agency, b). Dopingvalvontaan kohdistuneet muutokset käsittivät Urheilijan biologisen passin suuntaviivojen ja teknisen dokumentin julkistamista koskevia asioita (Vernec 2014). Tarkennuksia tehtiin myös testausuunnitelmaan (World Anti-Doping Agency 2009, a). RTP -urheilijoiden kannalta keskeinen muutos koski olinpaikkatietojen ilmoittamista ja testiin tavoittamista urheilijan ilmoittamien olinpaikkojen mukaisesti, johon säädettiin 18 kuukauden aikamääre kolmelle laiminlyönnille ennen dopingrikkomusta (World Anti-Doping Agency 2009, a). Vuonna 2015 aikamääre lyhennettiin urheilijaystävällisemmäksi 12 kuukauden (World Anti-Doping Agency 2015).

WADAn toimesta päätettiin suojella urheilijoiden yksityisyyttä ja henkilökohtaisia tietoja määrittelemällä tietosuojavaatimuksille maailmanlaajuinen minimitaso. Uutena kansainvälisenä standardina julkaistiin **Kansainvälinen tietosuojastandardi**, jonka tarkoituksena on varmistaa, että antidopingorganisaatiot toteuttavat asianmukaiset, riittävät ja tehokkaat toimenpiteet niiden henkilötietojen suojaamiseksi, joita ne käsittelevät kansallisten antidopingohjelmien toteuttamisen yhteydessä. (World Anti-Doping Agency 2021, a). SUEKin lakiasiainjoh-

taja Petteri Lindblomin (2020) mukaan Kansainvälinen tietosuojastandardi ei varsinaisesti ole tuonut mitään uutta Suomessa tietosuojapolitiikkaan, joka on jo vuosia ollut Euroopan Unionin tietosuoja-asetus GDPR:n (General Data Protection Regulation) asettamien vaatimusten mukainen. Sekä GDPR että kansallinen tietosuojalainsäädäntö ovat vähintään samalla tasolla tietosuojan kannalta kuin standardi. Isoimpana erona on, että WADA vaatii enemmän dokumentointia kuin lainsäädäntö. Tämä aiheuttaa luonnollisesti enemmän työtä, mutta toisaalta on monella tapaa myös hyödyksi organisaatiolle.

Seuraavissa kappaleissa kuvataan vuoden 2009 säännöstuudistusten vaikutuksia testauksen kohdentamiseen sekä vaatimusten myötä käyttöön otettuja dopingvalvonnan keinoja ja niiden vaikutuksia kansalliseen dopingvalvontaan.

5.1 Testausuunnitelma

Testausuunnitelman laatimisen vaatimuksia tarkennettiin riskianalyysin ja testauksen kohdentamisen osilta. Kansallisen antidopingorganisaation tuli testisuunnitelman luomisen yhteydessä hyödyntää jatkossa myös tilastoja aikaisemmista dopingrikkomuksista sekä saatuja vihjeitä mahdolliseen dopingrikkomukseen liittyen. Kohdentamisen tuli perustua riskianalyysiin dopingin käytön hyödyistä koskien kaikkia testauksen piirissä olevia urheilulajeja. Testauksen kohdentamisessa tuli huomioida testaamisen ajoittamisen optimointi ajanjaksoon, jolloin urheilija todennäköisimmin hyötyisi urheilussa kiellettyjen aineiden tai menetelmien käytöstä. Testaamista tuli kohdentaa entistä enemmän testauspoolien urheilijoihin (World Anti-Doping Agency 2009, a).

”Testausuunnitelman rakentaminen ja toteuttaminen vaativat testaustiimitä muun muassa syvää lajikirjon ja lajeissa vaadittavien ominaisuuksien ymmärtämistä, urheilijoiden vuosikalenterin hahmottamista, tärkeiden kansainvälisten kilpailujen kalenteroimista ja sen jälkeen testaamisen ajoittamiseksi ja kohdentamiseksi pohdintaa, milloin urheilija todennäköisimmin hyötyisi kiellettyjen aineiden tai menetelmien käytöstä.” (Huotari 2020).

Vuonna 2009 antidopingsäännösten ja testauksen piiriin kuuluvien testattujen urheilulajien määrä oli Suomessa kasvanut 77 lajiin, joiden kesken toteutuneet 1 810 kansallisen testausohjelman dopingtestiä testausuunnitelman mukaisesti

jakautuivat. Veritestien määrä oli lähes viisinkertainen vuodesta 2004, käsittäen 144 testiä vuonna 2009 (ks. taulukko 2). (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2009). Veritestien lisääntyminen edellisvuosista loi tarpeen uusien kansallisen antidopingorganisaation omien verinäytteenottajien kouluttamiselle (Huotari 2020). Testausuunnitelman tarkennuksiin testauksen kohdentamisesta ja erityisesti kohdentamiseksi pooliurheilijoihin, kansallinen antidopingorganisaatio reagoi painottamalla testimääräyksiä kohdennettuihin yksittäisiin urheilijoihin ja lisäämällä kilpailuiden ulkopuolista testaamista niin, että vuonna 2009 kilpailun ulkopuoliset testimäärät saavuttivat kilpailutestimäärät (ks. taulukko 2) (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2009).

”Testimääräysten kohdentuminen yksittäisiin urheilijoihin kilpailun ulkopuolella lisäsi testaustiimin työtä huomattavasti. Yhden kilpailun ulkopuolisen testimääräyksen laatiminen vaatii jopa enemmän työtä kuin esimerkiksi neljän urheilijan leirimääräyksen tekeminen, vaikka tällaisessa testitaphtumassa testataan useampi urheilija. Kilpailun ulkopuolisten määräysten lisääntyminen yksittäisten urheilijoiden testaamisen lisääntymisen rinnalla vaati huomattavasti suurempaa ennalta tehtävää työtä kuin aiemmin.” (Huotari 2020).

Taulukko 3 osoittaa, että muutos on havaittavissa myös toimiston henkilöstömäärän kasvussa. Muutoksen myötä erityisesti testimääräysten laatimisesta vastaavien dopingtestikoordinaattoreiden resurssia lisättiin.

5.2 Urheilijan biologinen passi, hematologinen moduuli

Taistelu veridopingia vastaan alkoi 1990-luvulla (Institute of National Anti-Doping Organisation 2014). Veridopingin sekä erytropoietiinin (EPO) käytön estämiseksi, otettiin vuonna 1997 tietyissä lajeissa käyttöön ”no start” -sääntö. Säännön mukaan urheilija, jonka veriarvot ylittivät omaan urheilulajiin asetetut raja-arvot ei saanut osallistua kilpailuun. (Andrén-Sandberg 2016). Vuoden 2009 säännöksessä uutena keinona dopingin käytön estämiseksi esiteltiin Urheilijan biologinen passi ABP (Athlete Biological Passport) ja sen hematologinen moduuli. Biologisen passin kehittäminen alkoi 2000-luvun alussa tiedeyhteisön toimesta, joka seurasi tiettyjä veren muuttujia löytääkseen todisteita veridopingin

käytöstä (World Anti-Doping Agency 2019). Biologisen passin tarkoituksena on tehostaa ja ohjata perinteistä dopingtestausta, mutta sitä voidaan käyttää myös osoittamaan mahdollinen dopingrikkomus, ilman varsinaista positiivista dopingtestitulosta. (World Anti-Doping Agency, c). WADAn toimesta biologista passia jatkokehitettiin, yhdenmukaistettiin ja validoitiin tuloksena biologisen passin hematologisen moduulin käyttöohje ja standardi vuonna 2009 (World Anti-Doping Agency 2019). Biologisen passin testi ei ole varsinainen dopingtesti, mutta se mahdollistaa pitkän aikavälin seurannan läpi urheilijan uran. Muutokset urheilijan veriarvoissa havaitaan nopeasti, sillä viitearvoina käytetään biologisen passin määrittelemää urheilijan omaa viitearvoaluetta. (Robinson ym. 2017, 109). Biologisen passin kehittäminen tehosti maailmanlaajuisesti dopingtestien kohdentamista, ja sen seurauksena positiivisten EPO-löydösten määrä kaksinkertaistui ohjelman ensimmäisten vuosien aikana. Retrospektiivisellä tutkimuksella on kyetty osoittamaan myös muutoksia urheilijoiden veriarvoissa passin kehittämisen myötä. Urheilijoiden veren retikulosyyttien arvoissa on esimerkiksi havaittu laskua, mikä voi viitata EPO:n käytön lopettamiseen (Vernec 2014). Urheilijan biologisen passin esittelyn myötä on kyetty myös osoittamaan keski- ja pitkänmatkan juoksijoiden tulostason lasku, joka voi viitata veridopingin käyttöön (Iljukov ym. 2020). Lisäksi biologinen passi näyttää olevan ratkaisu kiellettyjen aineiden mikroannostelun käytön todentamiseksi (Institute of National Anti-Doping Organisation 2014). Urheilijan biologisen passin haasteet liittyvät kustannusten lisääntymiseen ja monimutkaiseen tulosten käsittelyyn (Zorzoli 2011). Vuoden 2018 marraskuuhun mennessä oli biologisen passin perusteella sanktioitu kaikkiaan 150 urheilijaa. (World Anti-Doping Agency, d).

”Biologisen passin hallinnointi ja käsittely on monivaiheinen prosessi sekä useiden eri toimijoiden työpanoksesta riippuva kokonaisuus, johon WADA on määrittänyt tarkat menettelyt aina näytteenotosta ja analysoinnista tulostenkäsittelyprosessiin asti. WADA on määrittänyt Urheilijan biologiseen passiin ja sen eri vaiheisiin liittyvät vaatimukset Athlete Biological Passport Operating Guidelines -dokumentissa. Ennen kuin urheilijaa syytetään biologisen passin perusteella dopingrikkomuksesta, on prosessi sisältänyt useita eri vaiheita ja useiden alan asiantuntijoiden arvioita.” (Elorinne 2020).

Suomessa seerumi- ja kokoverinäytteitä on otettu jo ennen Urheilijan biologista passia ja vuotta 2009 (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, a). Kokoverinäytteitä alettiin kutsua ABP -näytteiksi Suomessa vuonna 2012.

Elorinne (2020) kertoo, kuinka Urheilijan biologisen passin käyttöönotolla oli suuria vaikutuksia kansallisen antidopingorganisaation toimintaan. Antidopingorganisaation tuli WADAn ohjeistuksen mukaisesti luoda ABP-ohjelma, jossa suunnitellaan testaamisen kohdentaminen ja ajoittaminen urheilijan olinpaikkatietojärjestelmää hyödyntäen, toisin sanoen ketä, missä ja milloin. Biologisen passin käyttöönotto vaati kansallisen antidopingorganisaation henkilöstön asiantuntemuksen ja osaamisen lisäämistä, dopingtestaajien ja verinäytteenottajien kouluttamista sekä urheilijoiden informointia. Dopingtestivälineet sekä -lomakkeet vaativat päivittämistä ja lisäksi tuli luoda erillinen Urheilijan biologisen passin lisäselvityslomake, johon kirjataan urheilijan veriarvojen mahdolliseen poikkeavuuteen liittyviä syitä, kuten esimerkiksi korkealla harjoittelu. Lisäksi ABP-näytteiden kuljetuskäytännöt tuli luoda ja ohjeistaa.

Biologisen passin kokoverinäytteiden kuljetusvaatimukset ovat tiukemmat tavallisen dopingtestiverinäytteen kuljetusvaatimukseen verrattuna lämpötilan ja matka-ajan suhteen (World Anti-Doping Agency 2019), mikä vaatii huolellista suunnittelua, jotta näyte saadaan toimitettua analyysikelpoisena laboratorioon. Huotarin (2020) mukaan tiukemmat verinäytteiden kuljetusvaatimukset aiheuttivat näytteiden kuljetukselle korkeammat kustannukset. Suomessa toimi WADAn akkreditoima laboratorio vuosina 1983-2018, jolloin virtsa- ja verinäytteiden toimittaminen ympäri Suomea voitiin toteuttaa ensisijaisesti postin ja toissijaisesti kuriirin avulla. Vuodesta 2019 alkaen näytteet on lähetetty Suomesta kuriirilla WADAn akkreditoimaan laboratorioon Ruotsiin analysoitavaksi. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, d). Taulukosta 1 on nähtävissä Huotarin mainitsema kuljetuskulujen kasvu. Taulukko ilmentää paitsi kuljetuskulujen kasvun, myös analyysikustannusten laskun vuonna 2019, jolloin näytteiden analysointi tapahtui Ruotsissa.

5.3 Kansainvälinen dopingvalvonnan hallintajärjestelmä ADAMS

Vuonna 2009 WADA julkaisi käyttöönotettavan ADAMS -järjestelmän (Anti-Doping Administration and Management System), joka on verkkoperustainen dopingtestaustietojen hallintajärjestelmä tietojen syöttämiseen, tallentamiseen, säilyttämiseen, jakamiseen ja tiedottamiseen urheilutoimijoiden ja WADAn avustamiseksi niiden antidopingtoiminnassa (World Anti-Doping Agency 2021, c). ADAMS sisältää eri toimintoja, joita ovat urheilijoiden olinpaikkatietojärjestelmä, erivapauksien hallinnointi, testaussuunnittelun toiminto sekä tulostenkäsittely ja laboratorioiden tulostenkäsittely toiminnot (World Anti-Doping Agency, a). ADAMS tuli ottaa päivittyneen säännösten myötä käyttöön (World Anti-Doping Agency 2021). ADAMSin käyttöönotto Euroopassa vaikeutui, sillä Euroopan neuvoston mukaan WADAn tietosuojastandardi ei siinä vaiheessa täyttänyt eurooppalaisia tietosuojastandardeja (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2009). *”ADAMS -järjestelmän käyttöönoton jälkeen Suomessa on ollut rinnakkain käytössä kaksi hallintajärjestelmää, joista toinen kansallisen antidopingorganisaation vuonna 2004 käyttöönottama Antidopingpassi.”* (Elorinne 2020).

Elorinne (2020) ja Huotari (2020) kertovat haastatteluissaan, kuinka ohjelmien rinnakkaisuus vaatii muun muassa urheilijoiden tuplerekisterin ylläpitoa sekä dopingtestipöytäkirjojen tietojen manuaalista syöttämistä molempiin ohjelmiin erikseen. Antidopingpassia on kehitetty kansallisen antidopingorganisaation tarpeisiin, kun taas ADAMS on kehitetty vastaamaan kaikkien antidopingorganisaatioiden tarpeita. ADAMS -järjestelmästä puuttuu osioita, jotka on tehty Antidopingpassissa muun muassa helpottamaan testauksen laadun seuranta. Dopingtestauksen tilastointi ja raportointi tapahtuvat Antidopingpassissa eri periaattein kuin ADAMSissa.

ADAMSin käyttöönoton myötä myös urheilijoiden olinpaikkatietojen kerääminen ja päivittäminen siirtyivät kyseiseen järjestelmään. Henkilöstön kouluttamisen lisäksi ADAMS -tietokannan käyttöönotto vaati kansalliselta antidopingorganisaatiolta urheilijoiden kouluttamista ja ADAMS-tunnusten luomista jokaiselle testauspooliurheilijalle, jotta olinpaikkatietojen päivittäminen tietokantaan

onnistui. Olinpaikkatietojärjestelmän hallinta ADAMS-järjestelmän kautta vaatii henkilöresursseja, jotta RTP-urheilijoiden olinpaikkatietojen seuranta, urheilijoiden ohjeistaminen ja neuvonta toimivat moitteettomasti (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2009).

”ADAMSiin tulee viedä tietyt tiedot tietyn ajan sisällä, joten WADA pystyy näin seuraamaan ja valvomaan eri toimijoiden vaatimusten mukaisuutta ja säännösten noudattamista. Yhteisen järjestelmän avulla WADA voi vaatia toimenpiteitä eri toimijoilta, mikäli havaitsee poikkeavuuksia tai puutteita heidän toiminnassaan. ADAMS on näin tärkeä osa urheilijoiden yhdenvertaisuuden edistämistä.” (Elorinne 2020).

WADAn päämajan sijainti Kanadassa aiheutti sen, että urheilijoiden tiedot siirtyivät suoraan EU:n ulkopuolelle. Suomessa kansallinen antidopingorganisaatio otti käyttöön ohjeistuksen mukaisesti sopimusohjan, jolla urheilija hyväksyy ADAMS-tietokannan käytön ja tiedonsiirron. Sopimuksen myötä tietosuojavaltuutettu antoi luvan ADAMSin käyttöön. (Kanerva 2013). Nykyisin urheilija hyväksyy tiedonsiirron allekirjoittaessaan dopingtestipöytäkirjan (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2020, a).

5.4 Pitkäaikaissäilyttäminen ja uudelleenanalysointi

Vuoden 2009 säännöstössä urheilijoiden virtsanäytteiden pitkäaikaissäilyttäminen ja uudelleenanalysointi mahdollistettiin kahdeksan vuoden ajaksi (World Anti-Doping Agency 2009; World Anti-Doping Agency 2009, b). Vuoden 2015 säännösten myötä kansallisilla testausorganisaatioilla on ollut yhteistyössä laboratorioiden kanssa mahdollisuus säilyttää urheilijoiden virtsanäytteitä uudelleenanalysointia varten kymmenen vuoden ajan (World Anti-Doping Agency 2015; World Anti-Doping Agency 2015, b). Virtsanäytteiden pitkäaikaissäilyttäminen pakastamalla mahdollistaa näytteiden uudelleenanalysoinnin esimerkiksi analyysimenetelmien kehittymisen myötä. Säännösten mukaan urheilijoita voidaan rangaista myös jälkikäteen, mikäli uudelleen analysoinnissa näyte todetaan positiiviseksi, vaikka näyte olisi ensimmäisessä analysoinnissa raportoitu negatiiviseksi. Suomessa näytteiden pakastus aloitettiin vuonna 2011 (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2011) ja

ensimmäiset uudelleenanalysoinnit tehtiin vuonna 2018 (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2018, a).

”Mahdollisuus näytteiden uudelleenanalysointiin toimii ennaltaehkäisyä kiellettyjen aineiden ja menetelmien käytölle ja edistää tasavertaista oikeutta puhtaaseen urheiluun. Suomessa pakastetaan pääasiassa eri lajien huippu-urheilijoiden virtsanäytteitä, mutta kenen tahansa urheilijan näyte voidaan pakastaa.” (Elorinne 2020).

Pitkäaikaissäilyttämisestä tuli yksi kuluerä kansalliselle antidopingorganisaatiolle lisää. Yhden näytteen pakastaminen maksaa 1,50 euroa (+ arvonnäisävero) kuukaudessa.

6 Vuoden 2015 Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutukset dopingvalvontaan

Vuonna 2014, noin vuosi ennen Maailman antidopingsäännösten päivittymistä saksalainen TV-kanava epäili venäläisiä yleisurheilijoita systemaattisesta dopingin käytöstä (Andrén-Sandberg 2016). WADA aloitti tutkinnat Venäjän valtiojohtoisen dopingohjelman selvittämiseksi vuonna 2015 (Ilkonen 2020). Tutkinta lisättiin säännösten vaatimukseen, sillä se haluttiin osaksi dopingvalvontaa.

Vuoden 2015 säännösten uudistamisen yhteydessä urheilutoimijoita puhutti allekirjoittajatahojen säännösten noudattaminen. Dopingtestauksen osalta keskusteltiin näytteiden pitkäaikaissäilytyksen lisäksi jälleen dopingtestauksen kohdentamisesta (Young 2017, 18-20), ja Urheilijan biologinen passi täydentyi steroidimoduulilla (World Anti-Doping Agency 2019). Lisäysten tarkoituksena oli luoda uusia keinoja dopingvalvontaan, kohdentaa testauksen resursseja oikeisiin urheilijoihin oikeaan aikaan sekä paljastaa dopingrikkomuksia testauksen ulkopuolisten keinojen, kuten tutkinnallisten menetelmien avulla.

Testausstandardi päivitettiin muotoon **Kansainvälinen testaus- ja tutkintastandardi** (World Anti-Doping Agency 2015, a), jonka päätavoitteena on tukea suunnitelmallista ja tehokasta testaamista sekä kilpailuissa että kilpailun ulkopuolella ja suojata näytteiden tunnistettavuuden ja koskemattomuuden varmistaminen urheilijan testikutsusta

siihen asti, kunnes näytteet on toimitettu laboratorioon analysoitavaksi (World Anti-Doping Agency 2021, c). WADA julkaisi ensi kertaa myös Urheilijan oppaan, joka on tiivistetty versio säännöstöstä niiltä osin, mitä urheilijoiden on tärkeä tietää (Young 2017, 18).

Vuoden 2015 Maailman antidopingsäännösten tullessa voimaan, Suomessa valmistauduttiin organisaatiomuutokseen. Eettisten asioiden ravistellessa yhä enemmän myös urheilumaailmaa, Suomessa urheilun eettisten asioiden tehtävät päädyttiin lisäämään ADT ry:n toimintaan (**Tarasti** 2014). Toiminnan laajentumisen seurauksena perustettiin Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, joka aloitti toimintansa vuonna 2016.

Seuraavissa kappaleissa kuvataan vuoden 2015 sääntömuutosten myötä käyttöönotettuja dopingvalvonnan keinoja ja niiden vaikutuksia kansalliseen dopingvalvontaan, lajiiliittoyhteistyötä sekä yleisesti säännösten muutosten vaikutuksia kansallisen antidopingorganisaation henkilöstöresursseihin.

6.1 Tutkinnalliset menetelmät

Vuoden 2015 säännöstössä korostetaan tutkinnallisten menetelmien merkitystä dopingrikkomusten yhteydessä ja testausstandardin muuttuminen muotoon testaus- ja tutkintastandardi osoittaa tutkinnan tärkeyden dopingrikkomusten selvittämisen yhteydessä. Tutkinnallisten menetelmien ja toimintatapojen toteuttamiseksi sekä kehittämiseksi Suomen antidopingorganisaation osaamista vahvistettiin tutkintapäälliköllä vuonna 2017 (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2017).

Testaus- ja tutkintastandardin myötä testaustoiminnan tarkoituksena on edelleen valvoa, noudattaako urheilija säännösten ehdotonta kieltoa käyttää kiellettyä ainetta tai menetelmää. Tutkinnallisia menetelmiä hyödynnetään poikkeavien testitulosten sekä poikkeavien ja positiivisen urheilijan biologisen passin tutkimiseksi (World Anti-Doping Agency 2015, a; Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2015). Tutkinnallisia menetelmiä voidaan hyödyntää myös olinpaikkatietorikkomusten sekä muiden dopingrikkomusten selvittämiseksi keräämällä tietoa ja todisteita tapahtuneen rikkeen todentamiseksi (World Anti-Doping Agency 2015, a). Standardin vaatimusten myötä antidopingorganisaatioiden tulee automaattisesti suorittaa tutkintaa dopingrikkomuksen tehneen urheilijan taustajoukkoihin

mahdollisen laajemman antidopingrikkomusketjun selvittämiseksi (Verneq 2014).

”Erittynen selvitysvelvollisuus on tapauksissa, joissa alaikäisen urheilijan epäillään tehneen dopingrikkomus tai joissa tukihenkilön urheilijoista enemmän kuin yksi on syyllistynyt dopingrikkomukseen” (SUEKin tutkintapäällikkö **Jouko Ikonen** 2020).

Säännöstö edellytti kansalliselta antidopingorganisaatiolta yhteistyötä WADAn kanssa sen suorittaessa dopingrikkomuksiin liittyvää tutkintaa. WADAn edellyttämien vaatimusten täyttämiseksi kansallinen antidopingorganisaatio pyrkii keräämään ja analysoimaan tietoa ja todisteita eri sisäisistä ja ulkoisista lähteistä. Tutkinnan tarkoitus ei kuitenkaan ole ainoastaan hankkia todisteita ja näyttöä dopingrikkomuksesta, vaan tutkinnassa selvitetään myös dopingrikkomusta vastaan puhuvia seikkoja. Dopingrikkomuksesta epäillylle annetaan mahdollisuus muun muassa haastattelussa tuoda esiin niitä seikkoja, jotka voivat selittää tai vähentää rikkomusepäilyä. (Ikonen 2019).

”Tiivistettynä voidaan todeta, että tutkinnan tarkoituksena on saada vastaus viiden m:n kysymykseen – mitä, missä, milloin, miksi ja miten on jotakin tapahtunut.” (Ikonen 2020).

Jo vuonna 2009 testausuunnitelman laatimisen yhteydessä tuli huomioida mahdolliset vihjeet dopingrikkomuksiin liittyen (World Anti-Doping Agency 2009, a), joita aiemmin toimitettiin kansalliselle antidopingorganisaatiolle sähköpostilla. Suomessa tutkinnallisten menetelmien kehittämisen myötä vihjeenantomahdollisuutta tehostettiin verkkosivujen kautta toimivalla ILMO-palvelulla, joka on kehitetty suojelemaan urheilijoita ja urheilua turvaamalla urheilijoiden tasavertaiset ja turvalliset lähtökohdat urheiluun. Vihjeenantto on mahdollistettu nimellä tai nimettömänä. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, f). Palvelu otettiin käyttöön vuonna 2018 ja vuonna 2019 urheilurikkomuspalveluun tuli 48 vihjetä dopingrikkomuksiin liittyen (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2018, a; Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2019).

”Noin 40 % ILMOn kautta tulevista ilmoituksista koskee dopingrikkomusepäilyjä. Käytännössä yksittäinen nimetön vihjetieto ei välttämättä johda toimenpiteisiin, mutta jos tiedon ympärille löytyy muuta epäilyä tukevaa tietoa, esimerkiksi biologisesta passista tai samasta asiasta tai henkilöstä on tullut aiempia vihjeitä, niin seurauksena voi olla esimerkiksi kohdennettu dopingtestaus. Sisäinen

yhteistyö ja vuoropuhelu testaustiimin kanssa on tärkeä osa tutkinnallisia menetelmiä.” (Ikonen 2020).

Tiedustelu- tai vihjetietoa voidaan jakaa viranomaisille. He tarvitsevat tietoa tehtäviensä hoitamiseksi vain niissä tapauksissa, jotka liittyvät suoranaisesti antidopingtyöhön ja joihin on olemassa lailliset perusteet. Kansallinen antidopingorganisaatio tekee yhteistyötä yleisellä tasolla esimerkiksi tullin ja poliisin kanssa. Tiedonvaihdon osalta erityisesti myös Pohjoismainen yhteistyö on tehostunut viime aikoina merkittävästi. Lisäksi kansallinen antidopingorganisaatio osallistuu WADAn kansainväliseen tiedustelu- ja tutkintaverkostoon. (Ikonen 2019).

”Tutkinnalliset menetelmät eivät ole erillään muusta antidopingtyöstä vaan tiivis osa kokonaisuutta. Maailman antidopingsäännöstössä sekä kansainvälisessä testaus- ja tutkintastandardissa korostetaan tiedustelu- ja tutkintatoiminnan merkitystä dopingtestauksen rinnalla.” (Ikonen 2020).

6.2 Lajikohtaiset erityisanalyysit

Vuoden 2015 testaus- ja tutkintastandardissa painotetaan testauksen kohdentamista huippu-urheiluun ja testausuunnitelmassa suunnitelmallista ja tehokasta testaamista (World Anti-Doping Agency 2015, a). Suunnitelmallisella ja tehokkaalla testaamisella tarkoitetaan testaamisen kohdentamista entistä tarkemmin urheilija- ja lajikohtaisesti pohtien, milloin tietty urheilija tai tietyn lajin urheilija todennäköisimmin hyötyisi kielletyistä aineista tai menetelmistä, sekä ajoittaa testaus sen mukaisesti. (Young 2017, 19). Tehokkaan, tarkoituksenmukaisen ja suunnitelmallisen testaamisen toteutumiseksi WADA julkaisi Teknisen dokumentin lajikohtaisiin erityisanalyysiin TDSSA -asiakirjan (Technical Document for Sport Specific Analysis) (World Anti-Doping Agency 2019, b). Asiakirjan tarkoituksena on lisätä antidopingorganisaatioiden keräämien dopingnäytteiden erityisanalyysijä ja sitä kautta parantaa testauksen laatua (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2016). Sen avulla varmistetaan myös maailmanlaajuisesti minimitaso erityisanalyysien osalta (World Anti-Doping Agency 2019, b).

Testausuunnitelmassa tulee näkyä testattavat urheilulajit, urheilijat sekä TDSSA -asiakirjan mukaiset testi- ja näytetyypit lajeihin ja alalajeihin kohdennettuna (World Anti-Doping Agency 2015; Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2015; World

Anti-Doping Agency 2019, b). Testauksen kohdentamisessa on huomioitava urheilijoiden yksilöllisiä tekijöitä kuten urheilutuloshistoria, vetäytyminen tai poisjäänti odotetuista kilpailuista, loukkaantumiset, taloudelliset kannustimet tai ikä ja uravaihe (World Anti-Doping Agency 2015, a; Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2015). Mikäli kansallinen antidopingorganisaatio suunnittelee urheilijan testaamista kilpailun ulkopuolella vähintään kolme kertaa vuodessa, tulee urheilija liittää rekisteröityyn testauspooliin (World Anti-Doping Agency 2015, a).

Testausuunnitelman mukauttaminen vaatimusten mukaiseksi vaati koko kansallisen testausjärjestelmän uudistamista (Suomen Antidopingtoimikunta ry 2015, a). TDSSA -asiakirjan vaikutus heijastui Suomessa testauksen voimavarojen ohjautumisena entistä enemmän erityisanalyysiin ja kohdennettuun testaukseen (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2016).

Huotarin (2020) mukaan teknisen dokumentin vaatimukset kohdistuivat virtsasta tai verestä tehtäviin EPO-analyysiin, verestä tehtävään kasvu-hormonianalyysiin sekä virtsasta analysoitaviin kasvu-hormonia vapauttaviin aineisiin. Koska suoraa kasvu-hormonitestiä ei ole mahdollista tehdä virtsasta, kasvatti tämä tekninen dokumentti kansainvälisesti myös veritestauksen määrää.

”Erityisanalyysit ovat kalliita, joten Suomessa jouduttiin pienentämään testimääriä, jotta saatiin tietty prosentuaalinen lajikohtainen erityisanalyysimäärä toteutumaan. TDSSA -asiakirjan vaikuttaa monella tavalla testauksen jakautumiseen ja suunnitteluun. Teknisen dokumentin pohjaksi tehdyllä lajien fysiologisten vaatimusten arvioinnilla on vahva merkitys testauksen suunnittelussa, jossa lajien dopingin riskiä pyritään arvioimaan muun muassa lajin fysiologisten vaatimusten perusteella.” (Huotari 2020).

Taulukko 2 osoittaa, että vaatimukseen testauksen kohdentamisesta huippu-urheiluun kansallinen antidopingorganisaatio vastasi testimääräysten painottumisella entistä enemmän kohdennettuun yksittäiseen nimettyyn urheilijaan. Samalla testaamisen painottumisen siirtymisellä kilpailutesteistä kilpailun ulkopuolisiin testeihin. Veritestien määrä oli lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2009. ABP -näytteitä otettiin kokonaistestimäärän lisäksi 264 kappaletta ja erityisanalyysistä EPO -analyysien määrä oli vuodesta 2004 yli kolminkertaistunut 364 analyysiin (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, a).

”Testauksen kehittyminen dopingvalvonnan keinoja, kuten olinpaikkatietojärjestelmää ja Urheilijan biologista passia, hyödyntäen johti vähitellen siihen, että testausta tehtiin yhä enenevässä määrin yksittäisille urheilijoille. Testaustoiminnasta luotiin sellainen, että urheilija voitaisiin testata missä ja milloin tahansa. Myönteistä testauksen kehitymisessä on se, että myös parhaimman kärjen takana olevia yksittäisiä urheilijoita testataan kohdenneusti. Tällä ryhmällä saattaa olla jopa suuremmat paineet kiellettyjen aineiden ja menetelmien käytölle kuin huipulle nousseilla urheilijoilla.” (Huotari 2020).

Huotari (2020) kertoo haastattelussaan, että Suomessa, jossa antidopingtoiminnan resurssointi oli kansainvälisesti hyvällä tasolla, pystyttiin toimintaa mukauttamaan vaatimusten mukaiseksi, mutta monessa muussa maassa vaatimukset antidopingorganisaatiolle tulivat yhä vaikeammaksi toteuttaa resurssien jatkuvan lisäämistarpeen vuoksi, eikä uusista valvonnan keinoista saatu parasta mahdollista hyötyä irti.

”Valitettavan usein resurssien puute heijastuu testaustoiminnan suppeampaan toteuttamiseen sekä dopingvalvontaan tarkoitettujen keinojen vajaaseen hyödyntämiseen, mikä johtaa urheilijoiden eriarvoistumiseen testauksen suhteen. Puhtaan

urheilun kannalta tämä on huolestuttava ilmiö.” (Huotari 2020).

”Dopingtestauksen painopisteen siirtyessä kilpailun ulkopuolella tapahtuvaan yksittäisen nimetyn urheilijan testaukseen on haasteellista, kun valtaosa kilpailun ulkopuolella testattavista urheilijoista ei kuulu olinpaikkatietojärjestelmän piiriin. Olinpaikkatietojärjestelmän ulkopuolella olevia urheilijoita ei tavoiteta aina ensimmäisellä yrityksellä myöskin leireillä, joista kansallinen antidopingorganisaatio saa tiedot lajiiltoilta.” (Huotari 2020).

Vuonna 2015 urheilijoita jäi tavoittamatta testiin 326 kertaa ennen dopingtestin onnistumista (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, a).

6.3 Urheilijan biologinen passi, steroidimoduuli ja passin hallinnoinnin muutos

Urheilijan biologista passia täydennettiin steroidimoduulilla vuonna 2015. Moduulin avulla kerätään tietoa urheilijan eri hormonien tasapainosta esimerkiksi osoittamaan elimistön ulkopuolisten anabolisten steroidien tai testosteronin väärinkäytöstä (World Anti-Doping Agency 2019, Robinson ym. 2017, 113). Steroidimoduuli on myös tehokas kei-

no havaita mahdollinen virtsanäytteen manipulointi kuten virtsan vaihto toisen henkilön virtsaan (World Anti-Doping Agency 2019).

”Steroidimoduulin myötä tuotiin näkyväksi tietyt urheilijoiden yksilölliset ominaisuudet, kuten esimerkiksi luonnostaan korkea testosteroni/epitestosteroni (T/E) suhde ja näin välttyttiin Kansainvälisen laboratoristandardin edellyttämiltä seurantatesteiltä ja IRMS-analyysiltä, joita aiemmin tuli tehdä niille urheilijoille, joiden T/E -pitoisuus ylitti tietyt määritetyn rajan.” (Elorinne 2020).

Vuodesta 2015 Urheilijan biologisen passin hallinnoinnin määrittämiin tapahtuvan veri- ja steroidiprofiilien analysointiyksikön APMUn (Athlete Passport Management Unit) toimesta antidopingorganisaation sijaan. APMU sijoittuu linkiksi kansallisen antidopingorganisaation, WADAn akkreditoimien laboratoriodien ja APMUn asiantuntijaryhmän välille, tuottaen ajantasaisia tietoa ja toimenpide-ehdotuksia antidopingorganisaatiolle. (World Anti-Doping Agency 2019). Suomalaisten urheilijoiden biologisia passeja hallinnoidaan yhteisen Pohjoismaiden veri- ja steroidiprofiilien analysointiyksikön NAPMUn (Nordic Athlete Passport Management Unit) toimesta (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2015, a).

”NAPMUn tuottamat toimenpide-ehdotukset urheilijan kohdennettuun testaamiseen tai lisäanalyysiin liittyen vaativat usein nopeaa reagointia. Tietyissä tilanteissa urheilijan seurantatesti tulee toteuttaa heti edellisen analyysituloksen valmistuttua, mikä vaatii toimiston henkilöstöltä ja dopingtestaushenkilöstöltä välitöntä reagointia.” (Elorinne 2020).

Testauksen muututtua entistä nopeatempoisemmaksi ja nopeasti toteutettavien testimääräyksien lisääntyessä, kansallinen antidopingorganisaatio palkkasi ensimmäisen päätoimisen dopingtestaajan ja verinäytteenottajan vuonna 2014 ja toisen päätoimisen testaajan vuonna 2019 (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, d).

”Päätoimisen henkilöstön hyötynä on se, että nopeat toimeksiannot eri puolilla Suomea ovat toteutettavissa annettujen aikarajojen puitteissa.” (Huotari 2020).

6.4 Lajiliittoyhteistyö

Vuoden 2015 säännöstössä kaikkia kansallisia lajiiltoja vaaditaan huolehtimaan antidopingkoulutuksesta ja tekemään yhteistyötä kansallisen antidopingorganisaation kanssa (World Anti-Doping Agency 2015). Suomessa lajiiltoyhteistyö oli aloitettu jo vuonna 2004, kun kansallinen dopingtestaustoiminta siirtyi lajiiltoilta kansallisen antidopingorganisaation hoidettavaksi ja vastuu omasta antidopingtyöstä tarkoitetaan koulutus- ja viestintätoimintaa siirtyi lajiiltoille. Lajiiltojen tekemää antidopingtoimintaa ja sen seuranta alettiin määrittellä kunkin liiton omassa antidopingohjelmassa, jonka suunnittelun ja toteutuksen apuna kansallinen antidopingorganisaatio toimi. (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2011, a).

Antidopingohjelmien laatimisen tueksi tehtiin lajiiltoja varten antidopingohjelmien kriteeristö, joista ensimmäinen esiteltiin liitoille 2011. Tavoitteena on auttaa urheilujärjestöjä täyttämään niiden velvollisuudet antidopingtoiminnassa. Urheilujärjestöjen sitouttamista antidopingtoimintaan painotettiin vuoden 2015 säännöstössä, jossa ohjelmat kirjattiin kansalliseen säännöstöön. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, k).

Antidoping -ohjelmien pilottiliittojen kanssa lähdettiin yhdessä kehittämään niin kriteeristöä kuin liittojen ohjelmia ja antidopingtoimia. Liitot tekivät ohjelmia, jotka julkaistiin kansallisen antidopingorganisaation internetsivuilla. Vuoden 2016 aikana tehdyn pilottiarvioinnin tarkoituksena oli auttaa liittoja kehittämään ohjelmiaan sekä kansallista antidopingorganisaatiota kehittämään ohjelmien arviointijärjestelmää. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, k).

Säännösten 2015 mukaisten antidopingohjelmien ja niiden toteuttamisen arviointi suoritettiin 2018. Opetus- ja kulttuuriministeriö otti tulokset huomioon kansallisen antidopingorganisaation ja huipputasoon yltäneiden järjestöjen valtionavussa. Antidopingohjelmat ja niiden arviointi on kiinnostanut myös kansainvälisesti. Järjestelmää on esitelty muun muassa Euroopan neuvostossa ja iNADOssa. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, k).

Vuoden 2020 säännöstuudistuksen myötä kriteeristöä tullaan päivittämään ja laajennetaan kattamaan myös kilpailumanipulaation torjunnan toimenpiteet.

TAULUKKO 2. DOPINGTESTITILASTOJEN VUOSITASOVERTAILU

	2004	2009	2015	2019
Kokonaistestimäärä (ei sisällä ABP näytteitä)	1 823	1 810	2 466	2 725
Kilpailutestit (%)	978 (53,6)	902 (49,8)	1 048 (42,5)	1 175 (43,1)
Kilpailun ulkopuoliset testit (%)	845 (46,4)	908 (50,2)	1418 (57,5)	1 550 (56,9)
Virtsatestit (%)	1 793 (98,4)	1 666 (92,0)	2 202 (89,3)	2 382 (87,4)
Veritesti (%)	30 (1,6)	144 (8,0)	264 (10,7)	343 (12,6)
EPO-analyysi (kpl)	66	108	364	464
ABP (kpl)	0	0	264	365
Testimääräykset (kpl)	390	721	1 114	1 233
Yhden urheilijan OOC- määräysten osuus vuoden testimääräyksistä (%)	34 (8,7)	366 (50,8)	720 (64,6)	811 (65,8)

(%)= prosenttiosuus dopingtestimäärästä, OOC= kilpailun ulkopuolinen testi, EPO= erytropoietiini erityisanalyysi, ABP= Urheilijan biologisen passin näyte

6.5 Henkilöstöresurssit

Kansallisessa antidopingorganisaatiossa dopingvalvonnasta vastaa testaustiimi. Nykyisin testaustiimiin kuuluvat testauspäällikkö, lautupäällikkö, testauskoordinaattorit, testausassistentti ja toimistosihtööri, jotka huolehtivat testauksen suunnittelusta, käytännön toteutuksen koordinoinnista ja paperitöistä. Lisäksi testaustiimiin kuuluu tutkinnasta vastaava, osittain dopingvalvontaa toteuttava, tutkintapäällikkö. Lääketieteellistä vastuuta kantaa sivutoiminen lääketieteellinen asiantuntija ja erivapauksia hoitaa farmaseutti. Maailman antidopingsäännösten kautta tulleiden uusien dopingvalvonnan keinojen aiheuttamien vaatimusten toimeenpanemisen ja testauksen kohdentamisen lisäämän työmäärän myötä on ollut tarvetta testaustiimin henkilöstöresurssien lisäämiselle. Testaustiimin henkilöstöresurssit on esitetty vuositasovertailuna henkilötyövuosina taulukossa 3.

Testaustiimin lisäksi kansallisessa antidopingorganisaatiossa antidopingtoimintaa toteuttavat useat muut henkilöt. Dopingrikkomuksista vastaa lakiasi-anjohtaja, jolla on organisaatiossa muitakin tehtäviä. Antidopingkoulutuksesta ja -viestinnästä vastaavat koulutus- ja viestintäpäällikkö, joilla on organisaatiossa vastuu myös muiden kuin antidopingasioiden koulutuksesta ja viestinnästä. Taloudesta vastaa organisaation pääsihtööri ja taloushallinnosta huolehtii toimistopäällikkö.

Dopingtestausta tehtiin aikaisemmin kahden dopingtestaajan voimin, kunnes kehitettiin testaaja, avustaja ja verinäytteenottaja -malli. Taulukko 3 osoittaa, että myös dopingtestihenkilöstön määrässä on tapahtunut vuosien saatossa kasvua. Dopingtestausta toteutetaan kahden päätoimisen

dopingtestaajan ja yhden päätoimisen verinäytteenottajan, 27 sivutoimisen dopingtestaajan, 23 sivutoimisen verinäytteenottajan ja 114 sivutoimisen dopingtestiavustajan toimesta ympäri Suomea. Dopingtestitapahtumassa on läsnä aina vähintään kaksi dopingtestihenkilöstön jäsentä. Koulutuksessa hyödynnetään kansallisen antidopingorganisaation kouluttajien lisäksi urheiluopistojen antidopingvastaavia. Lajiliitoille järjestetään vuosittain myös kouluttajakoulutus antidopingtoiminnasta.

Vuoden 2021 testaus- ja tutkintastandardin mukaan kansallisen antidopingorganisaation tulee varmistaa, että dopingtestihenkilöstö allekirjoittaa eturistiriitoja, salassapitoa ja eettisiä toimintatapoja koskevan sopimuksen (World Anti-Doping Agency 2021, c).

”Suomessa tämä vaatimus ei tuo suurta muutosta, sillä dopingtestihenkilöstöltä on vaadittu vaitiolositoumukset, esteellisyydet ja rikosrekisteritiedot jo vuosia.” (Elorinne 2020).

Dopingtestaajien kanssa on allekirjoitettu testaajasopimukset vuodesta 2005. Dopingtestaajat siirtyivät työsopimuksen piiriin vuonna 2018 ja dopingtestiavustajat sekä verinäytteenottajat vuonna 2019. (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, d).

”Dopingtestaushenkilöstöä koskevat sopimusvaatimukset vuoden 2021 julkaistavassa Kansainvälisessä testaus- ja tutkintastandardissa eivät siis juurikaan vaikuta kansallisen antidopingorganisaation sopimuskäytäntöihin.” (Huotari 2020).

TAULUKKO 3. TESTAUSTIIMIN HENKILÖSTÖN VUOSITASOVERTAILU

	2004	2009	2015	2019*
Testaustiimin henkilöstö (htv + oto)	2 + 1	5 + 1	6 + 1	7,5 + 1
Dopingtestaajat (hlöä)	36	27	30*	29**
Dopingtestiavustajat (hlöä)	55	85	132	114
Verinäytteenottajat (hlöä)	5	23	22*	24*

htv = henkilötyövuosi, oto = oman työn ohessa, hlöä = henkilöä, *joista 1 kokoaikainen, **joista 2 kokoaikaista

7 Vuoden 2021 Maailman antidopingsäännösten muutokset

Venäjän dopingkriisin paljastuttua valtiojohtoiseksi dopingohjelmaksi (Grothe & Maennig 2017), on allekirjoittajatahojen säännösten noudattaminen säilynyt keskeisenä antidopingtoimijoiden puheenaiheena. Vuonna 2017 WADA hyväksyi ensi kertaa **Kansainvälisen allekirjoittajatahojen säännösten noudattamisen standardin**, joka päivitettiin vuoden 2021 säännösten yhteydessä. Standardin tarkoituksena on asettaa asiaankuuluvat kehykset ja menetelmät sen varmistamiseksi, että allekirjoittajatahot noudattavat Maailman antidopingsäännöstöä (World Anti-Doping Agency 2021, f). Elorinne (2020) kertoo, että standardin voimaantulo oli valtava muutos. Standardin myötä säännösten toteuttamisen valvontaa WADAn toimesta tehostettiin muun muassa antidopingorganisaatiolle toteutetun kattavan vaatimustenmukaisuusselvityksen ja auditointien muodossa. Selvityksen yhteydessä tuli dokumentaation avulla todentaa dopingvalvonnan eri osa-alueiden toteuttamista. Tämän jälkeen WADAlta saatiin kattava raportti vaadittavista korjaavista toimenpiteistä, niiden aikatauluista ja seurannan raportoinnista.

Vuoden 2021 säännöstyössä urheilijoiden terveyden suojeleminen on nostettu säännösten perusteiden luettelon kärkeen ja urheilijoiden oikeuksien tunnistaminen on sisällytetty erityiseksi osaksi säännösten olennaisia perusteita (World Anti-Doping Agency 2021, g; World Anti-Doping Agency 2020). Säännöstyössä uudet käsiteltävät asiat Venäjän dopingkriisistä johtuvien asioiden lisäksi liittyvät muun muassa ilmiintajien suojeluun, sääntöjen noudattamiseen ja koulutukseen (World Anti-Doping Agency 2021, g).

Uusina kansainvälisinä standardeina julkaistiin Kansainväliset tulostenkäsittely- ja koulutusstandardit. Tulostenkäsittely on laaja kokonaisuus, jota käytetään muun muassa positiivisten ja poikkeavien dopingtestitulosten, muiden asioiden, joihin sisältyy mahdollisia noudattamisrikkomuksia, olinpaikatietomääräysten laiminlyöntien ja Urheilijan biologisen passin löydösten yhteydessä. **Kansainvälisessä tulostenkäsittelystandardissa** määritetään antidopingorganisaatioiden keskeiset vastuut testitulosten käsittelyssä, tulosten käsittelyn yleisiä periaatteita ja eri vaiheissa noudatettavia keskeisiä

velvollisuuksia kuvailemalla. (World Anti-Doping Agency 2021, e). Ennen erillistä tulostekäsittelystandardia, säädettiin tulostenkäsittelyä säännöstyössä sekä Kansainvälisessä testaus- ja tutkintastandardissa (aiemmin Kansainvälinen testausstandardi).

Jo 1970-luvulla on ymmärretty antidopingkoulutuksen suuntaamisen tärkeys urheilijoilta laajemmalle joukolle (Ljungqvist 2017, 3). Ensimmäinen antidopingvalistusmateriaali painettiin Suomessa vuonna 1985 (Vatka 2005; Kokkonen 2015, 240). Nyt vuonna 2021 voimaan tuleva **Kansainvälinen koulutusstandardi** vaatii antidopingorganisaatioilta toimia koulutustoiminnan kehittämiseksi muun muassa koulutuspoolin perustamisen avulla. (World Anti-Doping Agency 2021, d).

Koulutusstandardin tavoitteena on laatia vaatimukset, jotka tukevat säännösten allekirjoittajatahoja tehokkaiden koulutusohjelmien suunnittelussa, toteutuksessa, valvonnassa ja arvioinnissa. Lisäksi koulutusstandardilla yhdenmukaistetaan koulutusalaan koskevaa terminologiaa sekä selkiytetään koulutusohjelmien suunnittelusta, toteutuksesta, valvonnasta ja arvioinnista vastaavien säännösten allekirjoittajatahojen rooleja ja vastuita. Yksi standardin keskeisistä periaatteista on, että urheilija saa ensikosketuksen antidopingtoimintaan koulutuksen, eikä dopingtestauksen kautta. (World Anti-Doping Agency 2021, d). Suomessa koulutusta toteutetaan laaja-alaisesti urheilutoimijoiden keskuudessa lähi-, etä- ja verkkokoulutuksina. Vuonna 2019 kansallinen antidopingorganisaatio piti 80 koulutusta painottuen antidopingtoimintaan (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2019).

Rinnakkain kouluttamisen kanssa Suomessa on tehty aktiivista antidopingviestintää, josta esimerkkinä yhteistyössä Fazerin kanssa tehty Puhtaasti paras -ohjelma (vuosina 2008–2013). Ohjelmassa suomalaiset huippu-urheilijat lähtivät viemään puhtaan urheilun viestiä urheilutapahtumiin niin urheilijoille kuin katsojille. Esittelypisteen vierailijoille jaettiin muun muassa tietoa antidopingtoiminnasta sekä kerättiin vetoomusta puhtaan urheilun puolesta. Vetoomus luovutettiin WADAlle 2018 Naisten liikunnan ja urheilun maailmankonferenssissa (IWG). Toimintaa toteutettiin yhteistyössä lajiliittojen, kisajärjestäjien ja kansainvälisten lajiliittojen kanssa. (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2008).

Seuraavissa kappaleissa kuvataan vuoden 2021 säännösten keskeiset dopingvalvontaan vaikuttavat muutokset.

7.1 Tutkinnalliset menetelmät

Vuoden 2021 säännöstö määrittää, että antidopingorganisaatioilla on oltava edellytykset suorittaa tutkintaa, ja sitä tulee suorittaa (World Anti-Doping Agency 2021). Tutkinnan ja tiedustelun osalta viittaus kohdistuu Kansainväliseen testaus- ja tutkintastandardiin, jossa kuvataan menetelmiä ja vaatimuksia tarkemmin ja laajemmin (World Anti-Doping Agency 2021, c). Testaus- ja tutkintastandardissa määritellään lisäyksenä positiiviseen testitulokseen liittyvien ja/tai siitä johtuvien olosuhteiden tutkiminen. Lisäyksen tarkoituksena on kerätä todisteita dopingrikkomuksen käsittelyn aloittamisen tueksi sekä saada lisätietoa muista dopingiin liittyvistä henkilöistä ja menetelmistä esimerkiksi haastattelun avulla. (World Anti-Doping Agency 2021, c).

Tiedustelutiedon hankinnalla, analysoinnilla ja käsittelyllä avustetaan dopingrikkomusten ennaltaehkäisyssä ja paljastamisessa sekä tietoon perustuvan testaussuunnitelman laatimisessa ja kohdennetussa testauksessa. Tietoja hyödynnetään myös säännösten edellyttämässä tutkimisessa. Testaus- ja tutkintastandardin perimmäisenä tarkoituksena on luoda perusteet tehokkaalle ja vaikuttavalle tietojen keruulle, arvioinnille ja käsittelylle. Jo nykyisellään dopingvalvonnan suunta on ollut entistä enemmän kohdennetussa ja tietoon perustuvassa testauksessa, mutta vuoden 2021 säännösten myötä tämä suuntaus vahvistuu entisestään. (Ilkonen 2019).

”Tiedustelu ja tutkinta ovat nykyaikaista dopingvalvontaa. Suomessakin jo vähintään puolet paljastetuista dopingrikkomuksista on seurausta vihjetiedoista ja tiedustelutoiminnasta. Tietojärjestelmät ja välineet ovat kunnossa, mutta tutkintaan tarvittaisiin lisäresursseja tekemään näitä tehtäviä. Kansallisesti pitäisi näin ollen panostaa jatkossa vielä enemmän tiedustelu- ja tutkintamekanismien kehittämiseen.” (Ilkonen 2020).

7.2 Testauspoolit

Vuoden 2021 testaus- ja tutkintastandardissa rekisteröidyn testauspoolin alapuolelle luotavaa uutta tasoa kutsutaan testauspooliksi. Testauspoolin urheilijoilta vaaditaan joitakin olinpaikkatietoja, jotta heidät voidaan tavoittaa testiin, mutta heitä ei koske olinpaikkatietomääräysten laiminlyöntiin liittyvät vaatimukset (World Anti-Doping Agency 2021, c; World Anti-Doping Agency 2021). Kansallinen

antidopingorganisaatio voi tarvittaessa perustaa rekisteröidyn testauspooli lisäksi myös muita pooleja ja määritellä niille suppeammat olinpaikkavaatimukset (World Anti-Doping Agency 2021, c).

”Suomessa kaksitasoinen poolijärjestelmä oli käytössä vuosina 2003–2009, mutta siitä luovuttiin, sillä sen hallinnointi oli liian aikaa vievää ja vaativaa. Olinpaikkatietojen laiminlyöntihin liittyvä sanktiointijärjestelmä ei ollut riittävä ja muistutuskirjeiden lähettäminen ilmoittamatta jätetyistä olinpaikoista urheilijoille suuntasi resursseja pois olennaisesta.” (Huotari 2020).

Suomessa jatketaan RTP ja joukkuepooleilla, mutta Suomen antidopingsäännöstö mahdollistaa uusien poolien luomisen (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2021).

7.3 Ehdot näytteenottovälineille

Venäjän valtiojohtoisen dopingohjelman yhteydessä ilmeni, että Sotshin olympialaisissa WADAn akkreditoimassa laboratoriossa oli manipuloitu dopingtestauksessa käytettyjä näytteenottopulloja, joihin urheilija itse sinetöi virtsanäytteensä (The Independent Commission 2015). Vuodesta 2009 näytteenottovälineille on määritelty ehtoja, mutta vuoden 2021 testaus- ja tutkintastandardissa näitä ehtoja tarkennetaan entisestään. Kansallinen antidopingorganisaatio on vastuussa siitä, että käyttämänsä näytteenottovälineet täyttävät standardissa vaaditut ehdot (World Anti-Doping Agency 2021, c).

”Suomessa virtsa- ja verinäytteenottovälineet tilataan vuosittain luotettavalta valmistajalta isona eränä testimäärään peilaten ja lisätilauksia tehdään tarpeen mukaan.” (Huotari 2020).

Suomessa vuonna 2019 näytteenottovälineisiin käytettiin 95 348 euroa (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, d). Lisäykset näytteenottovälineille tulivat osaksi Kansainvälistä testaus- ja tutkintastandardia jo vuoden 2020 aikana.

7.4 Virtsan ominaispaino

Dopingtestissä urheilijan antamaa virtsaa tulee olla riittävästi ja sen ominaispainon tulee olla tarpeeksi korkea, jotta näyte soveltuu laboratorioanalyysiin. Mikäli näytettä on liian vähän tai se on liian laimeaa, tarvitaan urheilijalta lisää näytettä tai kokonaan uusi näyte. (World Anti-Doping Agency 2021, c). Laboratorioiden analyysimenetelmien kehittyminen

viimeisten vuosikymmenten aikana mahdollistaa vuoden 2021 testaus- ja tutkintastandardissa alemman ominaispainon (World Anti-Doping Agency 2019, a). Virtsan ominaispaino tuli osaksi testaus- ja tutkintastandardia jo vuoden 2020 aikana.

”Käytännössä tämä heijastuu kansallisen antidopingorganisaation taloudellisena säästönä näytteenottovälineiden, testaushenkilöstön palkkioiden, näytteiden kuljetuskustannusten ja näytteiden analyysikustannusten osalta, mutta myös urheilijajäykkäisempänä dopingtestitapahtumana, koska testiin kuluu vähemmän aikaa, kun lisänäytteitä tarvitsee ottaa harvemmin.” (Elorinne 2020).

Suomessa vuonna 2009 laimeita näytteitä oli 80 kappaletta ja kun arviolta yhden testin hinta on 500 euroa, voidaan alemman ominaispainon tultua voimaan puhua optimitalanteesta 40 000 euron säästöstä (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, a; Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, d).

7.5 Dopingtestihenkilöstön toiminnan seuranta

Päivitetyn Kansainvälisen testaus- ja tutkintastandardin myötä kansallisen antidopingorganisaation tulee kehittää järjestelmä, jolla voidaan seurata dopingtestihenkilöstön toimintaa myös akkreditoinnin voimassaolon aikana (World Anti-Doping Agency 2021, c). Suomessa dopingtestihenkilöiden osamista on seurattu jo vuosia kerran kahden vuoden toimintakauden aikana tapahtuvan auditoinnin ja teoriakokeen avulla (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2004), dopingtestihenkilöstön testaustapahtuman dokumentaation valvomisella (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2018) sekä urheilija- ja liittokyselyiden avulla (Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2011).

”Muutos standardissa ei tule tältä osin vaikuttamaan kansallisen antidopingorganisaation toimintaan, mutta kansainvälisesti muutos yhdenmukaistaa toimintatapoja käytännön testauksessa ja lisää testaustoiminnan laatua.” (Elorinne 2020).

7.6 Sitouttaminen ja riippumattomuus

Vuoden 2021 säännöstö koskee entistä laajempaa joukkoa harrastetason urheilijoiden ja muiden toimijoiden Maailman antidopingsäännöstöön sitouttamisen myötä (World Anti-Doping Agency

2021). Harrasteurheilijoilla tarkoitetaan urheilijoita, jotka eivät ole kansainvälisen ja kansallisen tason urheilijoita (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2021).

”Muut toimijat kansallisen antidopingorganisaation näkökulmasta käsittävät muun muassa kansallisen antidopingorganisaation hallituksen, erivapauslautakunnan ja kurinpitolautakunnan jäseniä.” (Elorinne 2020).

”Suomessa kilpa- ja huippu-urheilun ulkopuolisen dopinginkäytön ennalta ehkäisevästä tiedon tarjoamisesta ja neuvonnasta vastaa Dopinglinkki, joten harrastetason urheilijoiden sitouttaminen ei tule vaikuttamaan testaustoimintaan.” (Huotari 2020).

Testausta kohdennetaan myös jatkossa kansainvälisen tason ja korkeimman kansallisen tason urheilijoihin sekä huipulle pyrkiviin urheilijoihin resurssien rajallisuudet tiedostaen (World Anti-Doping Agency 2021, c).

Vuoden 2021 säännöstyössä korostetaan toiminnallista ja institutionaalista riippumattomuutta. Toiminnallinen riippumattomuus tarkoittaa, että (a) antidopingorganisaation hallituksen jäseniä, henkilökuntaa tai muita henkilöitä, jotka ovat vastuussa tulosten käsittelystä, tai sen kumppaneita, sekä henkilöä, joka osallistuu asian tutkintaan ja tuomitsemista edeltävään vaiheeseen, ei voida nimittää kyseisen antidopingorganisaation kurinpitolautakunnan jäseniksi tai virkailijoiksi, jotka ovat vastuussa tulosten käsittelystä ja (b) kurinpitolautakunnat järjestävät kuulemiset ja tekevät päätökset antidopingorganisaation tai kolmannen osapuolen häiritsemättä. Tarkoituksena on varmistaa, että kurinpitolautakunnan jäsenet tai muutoin kurinpitolautakunnan päätöksiin osallistuvat henkilöt eivät osallistu asian tutkintaan tai päätökseen asian eteenpäin viemisestä. Institutionaalisella riippumattomuudella tarkoitetaan sitä, että muutoksenhakuelinten tulee olla täysin institutionaalisesti riippumattomia antidopingorganisaatiosta, joka on vastuussa tulosten käsittelystä. Täten tulosten käsittelystä vastaava antidopingorganisaatio ei millään tavalla hallinnoi muutoksenhakutahoa. (World Anti-Doping Agency 2021).

”On erittäin hyvä, että säännöstyössä korostetaan entisestään kurinpitoelinten riippumattomuutta. Tämä lisää maailmanlaajuisuutta uskottavuutta järjestelmää kohtaan.” (Lindblom 2020).

7.7 Menettelyjen sujuvuus

Vuoden 2021 säännöstyössä on kehitetty prosesseja liittyen esimerkiksi menettelyjen yksinkertaistamiseen sekä sujuvuuteen. Dopingrikkomusten käsittelyn yhteydessä, mikäli urheilija tai muu henkilö huomattavasti myötävaikuttaa esimerkiksi toisen henkilön dopingrikkomuksen selvittämiseen, kansallinen antidopingorganisaatio voi kumota osan määrätystä seuraamuksesta, tai mikäli urheilija tai muu henkilö myöntää rikkomuksen, voi hän saada lievennystä häneen muutoin kohdistuvaan rangaistukseen (World Anti-Doping Agency 2021, g). Jos urheilija tai muu henkilö ei kiistä häntä vastaan esitettyä dopingrikkomusväitettä, hänen tulkitaan luopuneen käsittelystä, myöntäneen syyllisyytensä ja hyväksyneen esitetyt seuraamukset eikä juttua tarvitse viedä kurinpitolautakunnan käsittelyyn. Mikäli urheilijaa tai muu henkilö myöntää syyllistyneensä rikkomukseen tai ei kiistä sitä, nopeuttaa se asian käsittelyä ja säästää kansallisen antidopingorganisaation resursseja, sillä asian käsittely kurinpitolautakunnassa poistuu, kuvaa prosessia Lindblom (2020).

”Uuden säännösten muutoksilla pyritään juuri prosessien nopeutumiseen ja sujuvoittamiseen. Suomessa rikkomusten käsittelyprosessi kevenee entisestään kansallisella päätöksellä siirtää dopingrikkomusten käsittelyä ja seuraamusten päätäntävalta kurinpitolautakunnalle, joka on urheilujärjestöistä riippumaton taho. Uuden tulostenkäsittelystandardin mukaan rikkomusprosessi on toteutettava 6 kuukauden kuluessa ja uudistuvalla kansallisella rakennemuutoksella tähän vaatimukseen voidaan vastata.” (Lindblom 2020).

Laboratorioanalytiikan kehittyessä on tultu tilanteeseen, jossa laboratoriot pystyvät analysoimaan ja raportoimaan hyvinkin pienet pitoisuudet kiellettyä ainetta. Tämä on aiheuttanut tilanteita, joissa positiivisiksi raportoiduissa näytteissä on ollut jälkiä muun muassa klenbuterolista (beeta-2-agonisti), epäpuhtaan lihan syömisen jäljiltä (World Anti-Doping Agency 2021, g) ja urheilussa kiellettyä ainetta epäpuhtaan ravintolisän käytön jäljiltä (Van Thyne ym. 2006). Ravintolisissä ja muissa aineissa esiintyneiden epäpuhtauksien ongelmaan puututaan vuoden 2021 säännöstyössä, pyrkimyksenä nostaa tiettyjen aineiden osalta raportoinnin raja-arvoja (World Anti-Doping Agency 2021, g).

”Päivittyvässä säännöstyössä ei olla haluttu

lähteä heikentämään laboratoriodien analytiikkaa vaan raja-arvojen nostolla halutaan suojella urheilijoita, jotka eivät tarkoituksellisesti riko antidopingsääntöjä ja käytä kiellettyjä aineita. Haasteita on aiheuttanut myös se, että osa aineista on kielletty vain kilpailuissa ja jos urheilija on käyttänyt ainetta kilpailun ulkopuolella, voidaan kilpailunäytteestä löytää edelleen pieniä jäämiä kilpailussa kielletystä aineesta.” (Elorinne 2020, a).

Päihteiden lisääminen kiellettyjen aineiden ja menetelmien listalle ja urheilijan kyetessä osoittamaan mahdollisen käytön tapahtuneen kilpailun ulkopuolella ilman viitteitä suorituskyvyn parantamisyrityksestä, voi urheilija lyhentää toimintakieltoa suorittamalla kansallisen antidopingorganisaation hyväksymän kuntoutusohjelman. (World Anti-Doping Agency 2021, g).

”Tämä on merkittävä muutos maailmanlaajuisesti jo siinä hengessä, miten tällaisia asioita käsitellään. On ajateltu, että jos urheilijalla on ongelmia päihteiden kanssa niin se, että hänet laitetaan ulos urheilusta ei paranna ongelmaa.” (Elorinne 2020, a).

7.8 Kolmannet osapuolet

Antidopingtoimintaan on vuosien saatossa tullut mukaan yksityisiä toimijoita, jotka tunnustetaan ensimmäistä kertaa vuoden 2021 Maailman antidopingsäännöstyössä niin sanottuina kolmansina osapuolina. Kansallinen antidopingorganisaatio voi delegoida kaikki dopingvalvontaan liittyvät toimenpiteet kolmansille osapuolille vaatien heitä noudattamaan Maailman antidopingsäännöstyötä ja sen alaisia standardeja sekä Suomen antidopingsäännöstyötä (Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2021).

”Uusia toimijoita on ollut koko 2000-luvun, mutta viime vuosina kilpailutilanne on selvästi tiivistynyt. Osa kansainvälisistä lajiliitoista on ulkoistanut testauksen ja muita testaukseen liittyviä toimintoja yksityisille toimijoille. Positiivista on, että yksityiset toimijat tekevät testausta myös alueilla, joissa ei ole antidopingorganisaatiota tai antidopingtoiminta ei ole vakuuttavaa testauksen osalta.” (Huotari 2020).

Huotari (2020) kertoo, että Suomessa yksityisiä toimijoita käytetään pääsääntöisesti ulkomailla asuvien tai harjoittelevien suomalaisurheilijoiden testauksessa, mikäli kyseisen valtion kansallinen

antidopingorganisaatio ei ole käytettävissä. Kolmansien osapuolinen tunnustaminen säännöstyössä on vahva viesti kansallisille antidopingorganisaatioille ja yksityisille toimijoille yhteistyön tärkeydestä säännöstyötä noudattaen.

7.9 Ilmiantajien suojele

Dopingrikkomuksiksi luettavien rikkomusten määrä on lisääntynyt Maailman antidopingsäännöstyön kehittyessä. Vuoden 2003 ja 2009 säännöstyöissä rikkomuksia oli määritelty yhteensä kahdeksan, vuonna 2015 kymmenen ja vuoden 2021 säännöstyössä yhteensä 11 kappaletta. Uusimman rikkomuksen määrittelyllä halutaan suojella dopingrikkomusten tai dopingvyyhtien ilmiantajia, toisin sanoen puhtaan urheilun puolustajia. Mikäli ilmoituksen tekijää pelotellaan tai häneen kohdistetaan kostotoimia urheilijan tai muun henkilön toimesta, on se uuden säännöstyön myötä rangaistavaa (World Anti-Doping Agency 2021).

”Tämän lisäämisellä rikkomukseksi on yhtenä tarkoituksena estää ennalta ilmiantajan uhkailu tai häneen kohdistetut kostotoimet. Kun teosta on seuraamuksena vähintään kahden vuoden urheilun toimintakielto, toimii rangaistuksen uhka pelotteena tekoa harkitsevalle. Jotta sillä olisi ennalta estävä vaikutus, täytyy asia huomioida kansallisen antidopingorganisaation toteuttamassa viestinnässä ja koulutuksessa. Tämä tapahtuu luontevasti samassa yhteydessä, kun kerrotaan eri vaihtoehtoista ilmoittaa tietoja kansalliselle antidopingorganisaatiolle nimettömästi tai muuten luottamuksellisesti.” (Lindblom 2020).

Pohdintaa Maailman antidopingsäännösten vaikutuksista dopingvalvontaan

Selvitys tarkastelee Maailman antidopingsäännösten ja Kansainvälisen testaus- ja tutkintastandardin (aiemmin Kansainvälinen testausstandardi) keskeisiä muutoksia ja niiden vaikutuksia kansallisen antidopingorganisaation toteuttamaan dopingvalvontaan. Dopingvalvonta on osa antidopingtoimintaa, joten selvitys ilmentää vain pienen osan säännösten vaatimusten aiheuttamista vaikutuksista antidopingorganisaation. Selvityksessä viitataan kaikkiin antidopingtoiminnan osa-alueisiin, mutta säännösten vaikutusten tarkemman tarkastelun ulkopuolelle rajattiin kielletyt aineet- ja menetelmät urheilussa, erivapaudet, tietosuoja, tulostenkäsittely, dopingrikkomukset, koulutus ja viestintä. Selvitys luo läpinäkyvyyttä kansalliseen dopingvalvontaan ja havainnollistaa keinoja, joilla puhdasta urheilua ja urheilijoiden yhdenvertaisuutta edistetään.

Kansainvälisiä arvokilpailuja on järjestetty kautta aikain, mutta vasta Maailman antidopingsäännösten myötä luotujen ja käyttöön otettujen dopingvalvonnan keinojen ansiosta on kyetty toteuttamaan kohdennettua ja sitä kautta yhdenvertaisempaa dopingvalvontaa. Selvitys ilmentää, miten dopingvalvonta on tarkastelujakson aikana siirtynyt uudelle tasolle. Valvontaa on rakennettu määrätietoisesti keino toisensa jälkeen täydentämään kokonaisuutta. Kiellettyjen aineiden ja menetelmien käytön tehokas ennaltaehkäisy ja todentaminen vaativat jokaisen dopingvalvonnan keinon oikeaoppista käyttöä ja toimintaohjeiden noudattamista. Säännösten, standardien ja teknisten dokumenttien avulla dopingvalvontaa on onnistuttu ohjaamaan haluttuun suuntaan. Dopingtestauksessa painotus on siirtynyt entistä enemmän testauksen kohdentamiseen, tavoitteena testata oikea urheilija oikeaan aikaan ja tutkinta on noussut keskeiseksi menetelmäksi dopingvalvonnassa. WADAn entisen pääsihteerin John Fahey'n jo vuoden 2011 lausuman mukaan dopingtestaus ei yksinään riitä taistelussa dopingia vastaan (Fahey 2011). Tutkinnan, kuten muidenkin toimintojen rooli tulee entisestään varmasti korostumaan dopingin vastaisissa toiminna tulevaisuudessa.

Selvityksestä käy ilmi, että Suomessa dopingvalvonnan laadunhallintatyötä on tehty jo vuosia en-

nen ensimmäisen Maailman antidopingsäännösten voimaantuloa ja tässä kansainvälisellä yhteistyöllä on ollut keskeinen merkitys. Kansallisen dopingvalvonnan ollessa korkeatasoista, ensimmäisen säännösten tullessa voimaan, kansallisen antidopingorganisaatioon toimintaan vaikutti ainoastaan uusien dopingvalvonnan keinojen käyttöönotto. Lahden dopingtapauksen ajoittuessa juuri ensimmäisen säännösten hyväksymisen alle, sen aiheuttamat vaikutukset kohdistuivat myönteisenä kansallisen antidopingtoiminnan tehostumiseen organisaatiomuutoksen ja valtionavun lisääntymisen myötä.

SUEKin asiantuntijoiden mukaan säännösten muutosten keskeiset myönteiset vaikutukset näkyvät antidopingtoiminnan maailmanlaajuisen harmonisoinnin myötä testaus toiminnan laadun kehittymisenä ja turvallisuuden parantumisena sekä urheilijoiden yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan parantumisena. Selvityksestä käy ilmi, että harmonisointia on edistetty tieteen, teknologian ja kansallisten urheilujärjestöjen antidopingohjelmien kehittämisen avulla. Suomessa kaikki säännösten ja standardien kautta tulleet vaatimukset on kyetty toimeenpanemaan. SUEKin asiantuntijan mukaan tilanne ei kuitenkaan ole yhtä hyvä maailmanlaajuisesti. Kaikki maailman valtiot eivät ole sitoutuneet säännösten ja kaikilla säännösten sitoutuneilla ei ole resursseja säännösten vaatimusten toimeenpanemiseksi. Mikä on siis tulevaisuus harmonisoinnin kannalta? Tasapaino hyvien ja heikkojen antidopingtoimijoiden välillä on saatava tasoittumaan ennen kuin kuilu ääripään toimijoiden välillä kasvaa liian suureksi ja urheilijoiden yhdenvertaisuus kärsii. Urheilijatkaan eivät tutkimuksen mukaan arvostele sitä, pitäisikö dopingvalvontaa olla vai ei, vaan toteutuuko harmonisointi maailmanlaajuisesti yhdenvertaisena ja tasapuolisena dopingvalvontana (Gleaves & Christiansen 2019).

WADAn yksi keskeisistä tehtävistä on säännösten noudattamisen seuranta, jota he lähtivät aktiivisesti edistämään Allekirjoittajatahojen säännösten noudattamisen kansainvälisen standardin avulla. Standardin tavoitteena on edistää antidopingtoiminnan maailmanlaajuisia harmonisointia. WADAn pyrkimyksenä on tietoisuuden lisäämisen kautta auttaa antidopingorganisaatioita parantamaan toimintaansa ja saavuttamaan vaadittava minimitaso dopingvalvonnan toteuttamisessa. Eri asia kuitenkin on, millaiset resurssit kullekin organisaatiolle on luotu toiminnan toteuttamiseksi. Sään-

nöstellä on harmonisointia ja sen toteuttamisen seuranta ajatellen suuri painostusvalta, sillä mikäli minimitasoa ei kyetä täyttämään, voidaan katsoa, että antidopingorganisaatio ei täytä säännösten kriteereitä. Mikäli näin käy, kärsijöinä ovat maan urheilijat, joilla ei ole lupaa osallistua kansainvälisiin kilpailuihin. Suomessa riittävä valtionavustus on mahdollistanut säännösten muutosten myötä tarvittavat toimenpiteet dopingvalvontaan. Vaikka resurssit ovat Suomessa moneen muuhun maahan verrattuna hyvät, säännösten vaatimusten toimeenpano on kansainvälisenkin tarkastelun kestäväälle antidopingorganisaatiolle tänä päivänä työn takana. Dopingvalvonnan saama valtionavustuksen osuus Suomessa on merkittävä liikuntaa edistäviin järjestöihin nähden, joiden urheilijoihin dopingvalvonta kohdistuu. Puhtaan urheilun puolustaminen ei siis ole kustannuksiltaan alhaista, mutta urheilijoiden terveyden edistämisen ja edunvalvonnan kannalta välttämätöntä. Vuoden 2021 säännöstössä dopingvalvonnan tilanne mahdollistaa kuitenkin ensi kertaa yrityksen sujuvoittaa toimintamalleja ja sitä kautta mahdollisuuden keventää antidopingorganisaatioille suuntautuvia kustannuksia.

Selvitys osoittaa, että Maailman antidopingsäännöstöstä tulevien ohjeiden määrä ja tarkkuus sekä kansalliselle antidopingorganisaatiolle syntyneet kuluerät ovat vuosien saatossa lisääntyneet. Säännösten muutosten vaikutukset kansalliseen dopingvalvontaan näkyvät tarkasteluajanjaksona henkilöstöresurssien tarpeen kasvuna, toimiston henkilöstön sekä dopingtestihenkilöstön työkuvien muuttumisena, kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön lisääntymisenä sekä dopingvalvonnan kuluerien kasvuna. Henkilöstöresurssien tarpeen kasvu on nähtävissä niin toimisto- kuin dopingtestihenkilöstön määrän lisääntymisenä. Muutosten toteuttaminen on vaatinut toimisto- ja dopingtestihenkilöstön tietopääoman kerryttämistä sekä tietoteknisten taitojen kehittymistä. Antidopingorganisaation on pitänyt myös uudelleen asemoida itsensä dopingvalvonnan toteuttajana yksityisten toimijoiden aloittaessa toimintansa. Selvityksessä tarkastelua on tehty säännösten kuuden vuoden päivittymissyklin mukaisesti, joten selvityksessä esitettyihin muutoksiin saattaa olla useampia muita vaikuttavia tekijöitä, joita ei ole kyetty harvan tarkastelusyklin vuoksi havaitsemaan.

Dopingtestauksen tarkoituksen voi kiteyttää kolmeen pääkohtaan: saada kiinni kiellettyjä aineita

ja menetelmiä käyttävät urheilijat, ennaltaehkäistä dopingin käyttöä sekä antaa urheilijoille mahdollisuus osoittaa, että he kilpailevat puhtaasti. Kun tiedetään, että dopingtestaus ei yksinään riitä kiellettyjen aineiden ja menetelmien käyttäjien kiinniottoon, ja raportoinnin mukaan vähintään puolet viime vuoden dopingrikkomuksista on tutkinnan ja vihjepalvelun tulosta, on perusteltua pohtia tasapainoa testaukseen ja tutkintaan käytettyjen voimavarojen ja resurssien suhteen. Kuinka paljon on dopingtestausta määrällisesti riittävästi, jotta voidaan vakuuttavasti sanoa toteutettavan ennaltaehkäisevää testaus toimintaa, annetaan urheilijoille mahdollisuus todistaa urheilevansa puhtaasti ja saadaan kiellettyjä aineita ja menetelmiä käyttävät urheilijat kiinni? Toisaalta, kuinka paljon on riittävästi tutkintaa ennaltaehkäisevään toimintaan, kiellettyjä aineita ja menetelmiä käyttävien urheilijoiden kiinniottoon tai laajempien dopingvyyhtien selvittämiseen? Sopivan tasapainon löytäminen ei varmasti ole yksinkertaista, mutta tosiasia on, että tutkinta tarvitsee testausta ja testaus tutkintaa.

Teknologian puolella puhutaan tekoälystä, joten löytyisikö modernista teknologiasta apua myös dopingvalvontaan ja kustannuksiltaan tehokkaampaan antidopingtoimintaan? Mikäli olinpaikkatietojärjestelmää pystyttäisiin kehittämään esimerkiksi urheilijan paikantavan sirun avulla, voitaisiin esimerkiksi vähentää olinpaikkatietojen laiminlyöntiä tilanteissa, joissa urheilija on ilmoittamassaan paikassa, mutta ei kuule dopingtestihenkilöstön saapumista. Mikäli ajatus vietäisiin niin pitkälle, että sirun avulla kyettäisiin urheilijan jatkuvaan veriarvojen seurantaan, vältyttäisiin useammilta laboratorioanalyysiltä. Sirujärjestelmä vaatisi melkoista vastaantuloa urheilijoilta, jotka tutkimuksen mukaan kokevat jo nykyisen järjestelmän turmelevan heidän yksityisyyttään. Toisaalta teknologian avulla kehitettäisiin varmasti myös tapoja manipuloida sirua tai aineistoja keräävää ohjelmistoa. Kevyempiä ja nopeampiakin ratkaisuja voisi löytyä, mikäli syljestä tai sormenpästä otetusta verinäytteestä kyettäisiin tulevaisuudessa analysoimaan tarvittavat urheilussa kielletyt aineet ja menetelmät.

Selvityksestä käy ilmi, että dopingvalvontajärjestelmässä on nähtävissä eriarvoisuus yksilö- ja joukkueurheilijoiden välillä. Järjestelmä ja sen tiukimmat vaatimukset kohdistuvat yksilöurheilijoihin ja vain murto-osaan heistä. Huipputasoinen joukkueurheilijan testien määrää voi tuskin verrata

huipputason yksilöurheilijan vastaavaan. Testauspoolien osalta eriarvoisuutta on kansallisesti pyritty tasoittamaan vaatimalla myös joidenkin korkeimpien sarjatasojen joukkueilta harjoitus-, peli-, ja leiriaikatauluja, mikä helpottaa testauksen suunnittelua sekä toteutusta ja tuo joukkuelajit lähemmäksi yksilölajeja tiettyjen vaatimusten täyttämiseksi. Lisäksi yksittäisiä joukkueurheilijoita on kansainvälisten kisojen alla liitetty kansainvälisten lajiliittojen toimesta rekisteröityyn testauspooliin. Voitaisiinko joukkueurheilijoiden testaamista kustannustehokkaasti lisätä, sekä kiellettyjen aineiden ja menetelmien käyttöä joukkuelajeissa jollakin tavalla ennaltaehkäistä? Esimerkiksi keräämällä näytteet tavalliseen tapaan, mutta sen sijaan, että jokainen näyte analysoidaisiin laboratorioissa, otettaisiin jokaisesta näytteestä muutama millilitra ominaispääntömittaamisen yhteydessä yhteen astiaan, joka analysoidaisiin ensiksi. Mikäli yhdistelmänäytteestä löytyisi kiellettyä ainetta, tällöin kaikki yksilöiden näytteet analysoidaisiin kiellettyjen aineiden tai menetelmien käyttäjän selvittämiseksi.

Säännöstöstä erityisesti olinpaikkatieto- ja testauspoolijärjestelmä ovat aiheestakin olleet kritisoinnin kohteena ja niiden toteuttaminen ei ole tutkitusti kansainvälisesti yhdenvertaista. Suomalais tutkimuksen mukaan olinpaikkatietojärjestelmän määräykset rajoittavat perustuslain takaamaa yksityiselämän suojaa. Nykyistä olinpaikkatietojärjestelmää perustellaan säännöstössä urheilijan terveyden suojelemisena. On pitkälti kansallisen antidopingorganisaation vastuulla, miten säännöstöä tulkitaan ja noudatetaan sekä millainen asenneilmapiiri urheilijoiden kouluttamisen, tukemisen ja neuvonnan yhteydessä uusien dopingvalvonnan keinojen, kuten olinpaikka- ja testauspoolijärjestelmän käyttöönoton suhteen luodaan. Selvityksen asiantuntijakommentista käy ilmi, että Suomessa yhteydenpito urheilijoihin on vuosien saatossa parantunut ja urheilijoiden asenne dopingvalvontaan muuttunut myönteisemmäksi. Urheilijoilta saadun palautteen perusteella suomalaisurheilijat luottavat kansallisen antidopingorganisaation toimintaan ja yhdenvertaiseen urheiluun Suomessa. Uskallankin siis väittää, että kansallinen antidopingorganisaatio on kouluttamisen ja viestinnän osalta onnistunut positiivisen asenneilmapiiriin luomisessa ja urheilijoiden ohjeistamisessa erinomaisesti.

Selvityksestä käy ilmi, että urheilijoiden oikeuksia tietoon on lisätty säännöstössä verkkaisesti. Vuon-

na 2015 julkaistiin Urheilijan opas, jonka tarkoituksena on auttaa urheilijaa ymmärtämään säännösten määräyksiä ja niiden taustoja. Viimein vuoden 2021 säännösten myötä urheilijoiden oikeudet tunnustetaan tärkeänä osana säännösten olennaisia perusteita. Urheilijoiden oikeudet määritellään ensimmäistä kertaa selkeästi WADAn luomassa Athletes' Anti-Doping Rights Act -asiakirjassa (World Anti-Doping Agency 2020). Myös uuden Kansainvälisen koulutusstandardin myötä urheilijoiden oikeutta tietoon korostetaan.

Selvityksen asiantuntijakommentti vahvistaa, että dopingvalvonnan kentälle on tullut uusia yksityisiä ja puolueettomia toimijoita, joille osa antidopingorganisaatioista ja kansainvälisistä lajiliittoista on ulkoistanut dopingvalvonnan toteuttamisen. On mielenkiintoista nähdä, mikä tulee olemaan dopingvalvonnan tulevaisuuden suunta. Toteutuisiko yhdenvertainen dopingvalvonta paremmin, jos ulkoistamisen sijaan kansainväliset lajiliitot ottaisivat dopingvalvonnan laajemmin yhdeksi toiminnan osa-alueekseen ja toteuttaisivat näin testausta varmemmin myös valtioissa, joissa ei ole kansallista antidopingorganisaatioita? Poistuisiko keskustelu oman maan urheilijoiden suosimisesta, jos Pohjoismaihin perustettaisiin yhteinen antidopingorganisaatio, joka testaisi maiden urheilijoita ristiin? Miten kävisi tällöin kansallisen tason urheilijoiden tuntemuksen tai lajiliittoyhteistyön? Uskon, että puhtaan ja reilun urheilun puolustaminen perustuu kaikkien toimintaa toteuttavien ja siihen vaikuttavien tahojen mahdollisimman saumattomaan yhteistyöhön riippumatta siitä, mikä taho kantaa vastuuta dopingvalvonnasta. Täydellistä ja aukotonta systeemiä tuskin saadaan koskaan aikaiseksi.

Niin kauan kuin ihmiset kilpailevat toisiaan vastaan, tulee aina olemaan joukossa henkilöitä, jotka pyrkivät huipulle vilpillisin keinoin. Ikuinen puhe siitä, että dopingin käyttäjät ovat aina edellä, tarkoittaa myös tarvetta antidopingtoiminnan ja dopingvalvonnan kehittämiseksi. Tosiasiassa näyttää siltä, että kiulu dopingaineiden käyttäjiin on kaventunut, sillä vanhoista keinoista jäädyään yhä kiinni. Todennäköisyys sille, että tulevaisuudessa kehitetään uusia dopingaineita ja menetelmiä on suuri. Sitä varten tarvitaan myös uusia laboratorion analyysilaitteita kehitettyjen aineiden ja menetelmien käytön todentamiseksi. Selvityksessä kuvattu Urheilijan biologisen passin ja erityisanalyysien yhteys EPO-löydöksiin kertoo sen tosiasian, että

mikäli ei ole olemassa analyysijä tai muita tapoja todentaa, ei saada myöskään positiivisia dopingtestituloksia. Kukaan ei tällä hetkellä tiedä varmasti, mitä mahdollinen geenidoping aiheuttaa urheilulle ja dopingvalvonnalle tulevaisuudessa. Geenidopingin mahdollisuus on tunnustettu jo vuosikymmeniä ja aika-ajoin se nousee keskusteluun. Vielä siitä ei kuitenkaan vaikuta tulleen perinteisiä dopingmenetelmiä ja kiellettyjä aineita syrjäyttävä suorituskyvyn parantamisen keino. Mikäli näin tulevaisuudessa tulee käymään, joutuu dopingvalvontajärjestelmä kehittämään uudenlaisia tunnistusmenetelmiä ja tutkimaan uutta tieteenalaa perinteisten rinnalla. Antidopingsaralla tehdään jatkuva aktiivista tieteellistä tutkimustyötä. Tulevaisuudessa tieteelliset saavutukset dopingin torjunnassa voivat auttaa myös vilpillisiä henkilöitä kehittämään uusia tapoja, joilla tarkoituksellisesti rikkoa antidopingsääntöjä. Tutkinnan avulla on kansainvälisesti onnistuttu tekemään läpimurtoja dopingvyyhtien selvittämisessä. Viimeaikaiset uutisoinnit vahvistavat sen, että toimintakieltoja on langetettu ja mitaleja jaettu vuosienkin jälkeen uusiksi.

Venäjän tapaus osoittaa, että politiikalla ei voida saada myönnytyksiä Maailman antidopingsäännösten noudattamiseen vaan säännöstö ja Kansainväliset standardit kohtelevat kaikkia allekirjoittajatahoja samalla tavalla. Venäjällä onnistuttiin manipuloimaan useasta itsenäisestä tahosta, kuten laboratorio ja tulostenkäsittely, koostuva antidopingtoiminnan kokonaisuus. Valtiojohtoisen dopingohjelman paljastuminen on kuitenkin osoitus WADAn luoman järjestelmän toimivuudesta. Isojen paljastusten jälkeen on helppo uskoa, että yksittäiset kiellettyjä aineita ja menetelmiä käyttävät urheilijat jäävät myös kiinni -enemmän tai myöhemmin.

Dopingvalvonnan kehittymisen kannalta on kiinnostavaa huomata, miten määrätietoista säännösten rakentuminen on ollut ja siinä historian tapahtumilla on ollut tärkeä merkitys. Uusia dopingvalvonnan keinoja on kehitetty edellisten rinnalle ja vuosien saatossa on siirrytty historian reaktiivisesta mallista proaktiiviseen antidopingtoimintaan. Selvityksessä paneuduttiin dopingvalvontaan, mutta siitä käy ilmi antidopingtoiminnan muuttumisen moniulotteisuus, jonka säännösten mukainen toteuttaminen vaatii useiden eri ammattialojen asiantuntijoiden osaamista ja saumatonta yhteistyötä. Antidopingtoiminta on kokonaisvaltaista toimintaa puhtaan urheilun ja urheilijoiden

yhdenvertaisuuden puolesta, minkä vuoksi sen eri osa-alueita ei voida erottaa toisistaan. Toiminta dopingin kitkemiseksi vaatii testausta, tutkintaa, kouluttamista sekä viestinnän avulla yleistä kulttuurista asennekasvatusta, jossa Suomessa lajiliitoilla on keskeinen merkitys. Toteuttamalla kaikkia edellä mainittuja asioita, syntyy palautteen myötä uutta tietoa, jota voidaan hyödyntää johdannon alussa mainitun antidopingtoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi.

Selvityksen kirjoittamien yhteydessä on noussut esiin aiheita, joita olisi tulevaisuudessa myös mielenkiintoista tarkastella, kuten Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutukset urheilijoihin ja kokonaisvaltaisesti antidopingtoimintaan, dopingtestaushenkilöstön kertomukset vuosien varrelta sekä kansallisen antidopingorganisaation kansainvälinen vaikuttamistyö.

Lähteet

Andrén-Sandberg 2016. The history of doping and antidoping. A systematic collection of published scientific literature 2000-2015.

Antidoping Norge (viitattu 28.10.2020): IADA. <https://www.antidoping.no/english/international-cooperation/iada>.

Dikic, N., Samardzic Markovic, S. & Mc Namee, M. 2011. On the Efficacy of WADA Whereabouts Policy: Between Filing Failure and Missed test. *Deutsche Zeitschrift für Sportmedizin*. 62(10), 324-328.

Det Norske Veritas Group DNV GL (viitattu 22.9.2020): ISO 9001-laatujärjestelmä. <https://www.dnvgl.fi/services/iso-9001-laatujaerjestelma-32833#:~:text=ISO%209001%20on%20kansainv%C3%A4lisesti%20tunnetuin%20laadunhallintastandardi%2C%20jonka%20tavoitteena,kest%C3%A4v%C3%A4n%20liiketoiminnan%20toteuttamisessa%2C%20koska%20virheiden%20v%C3%A4hent%C3%A4minen%20os%C3%A4%20kustannuksia>.

Elorinne, M. 2020. Laatu päällikkö Elorinne Marjorit, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Kirjallinen haastattelu. 21.9.2020.

Elorinne, M. 2020, a. Laatu päällikkö Elorinne Marjorit, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Testaajien ja avustajien koulutuspäivä -luentotalle 19.9.2020.

Fahey, J. 2011 (viitattu 23.10.2020): WADA releases guidelines for investigations and evidence sharing. <https://www.wada-ama.org/en/media/news/2011-05/wada-releases-guidelines-for-investigations-and-evidence-sharing>.

Gleaves, J. & Christiansen A. V. 2019. Athletes' perspectives on WADA and the code: review and analysis. *International Journal of Sport Policy*. DOI: 10.1080/19406940.2019.1577901.

Grothe, H. & Meannig, W. 2017. A 100-million-dollar fine for Russia's doping policy? A-billion-dollar penalty would be more correct! *Hamburg Contemporary Economic Discussion NO 63*. https://www.researchgate.net/publication/320908203_A_100-million-dollar_fine_for_Russia's_doping_policy_A_billion-dollar_penalty_would_be_more_correct_Millionenstrafe_fur_Russlands_Doping-Politik_Eine_Milliarden-Strafe_ware_richtiger. Health Council of the Netherlands 2010. Doping in unorganized Sports. <https://www.doping.nl/media/kb/2574/Doping%20in%20unorganised%20sports.pdf>.

Huotari, K. 2020. Testauspäällikkö Huotari Katja, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Kirjallinen haastattelu. 21.9.2020.

Ikonen, J. 2019. Tutkinnalliset menetelmät dopingvalvonnassa. https://www.edilex.fi/urheilu_ja_oikeus/20692.

Ikonen, J. 2020. Tutkintapäällikkö Ikonen Jouko, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Kirjallinen haastattelu. 28.10.2020.

Ijukov, S., Kauppi, J-P., Uusitalo, A. L.T., Peltonen, J. E., Schumacher, Y. O. 2020. Association Between Implementation of the Athlete Biological Passport and Female Elite Runners' Performance. *International Journal of Sports Physiology and Performance*. DOI: <https://doi.org/10.1123/ijspp.2019-0643>.

Institute for National Antidoping Organizations iNADO (viitattu 2.11.2020): <http://www.inado.org/about/this-is-inado.html>.

Institute of National Anti-Doping Organisation iNADO 2014. iNADO 's Anti-Doping Training Programme for National Anti-Doping Organisation Staff.

Kanerva, S. 2013. Dopingvalvonnan olinpaikkatiedot ja yksityiselämän suojat. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

Klein, H. G. 1985. Blood Transfusion and Athletics - Games People Play. *The New England Journal of Medicine*. DOI: 10.1056/NEJM198503283121311.

Kokkonen 2015. Dopingista kestopuheenaihe. Teoksessa Suomalainen liikuntakulttuuri -juuret, nykyisyys ja muutossuunnat. Keuruu: Otavan Kirjapaino, 240-242.

Lindblom, P. 2020. Lakiasianjohtaja Lindblom Petteri, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry. Kirjallinen haastattelu. 12.10.2020.

Ljungqvist 2017. Brief History of Antidoping. Teoksessa Rabin, O. & Pitsiladis, Y. (toim.) *Acute Topics in Antidoping*. Basel: Krager, 1-9.

Robinson, N., Sottas, P-E & Schumacher, Y. O. 2017. The Athlete Biological Passport: How to Personalize Anti-Doping Testing across an Athlete's Career? Teoksessa **Rabin, O. & Pitsiladis, Y.** (toim.) *Acute Topics in Antidoping*. Basel: Krager, 107-117.

Suomen Antidoping -toimikunta 1997. Urheilujärjestöjen doping-säännöstö 1997.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2002: Toimintakertomus 2002.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2003: Suomen antidoping-säännöstö 2003.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2003, a: Toimintakertomus 2003.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2004: Vuosikertomus 2004.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2008: Vuosikertomus 2008.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2009: Vuosikertomus 2009.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2009, a: Liittotiedote 1/2009.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2009, b: Urheilijakyselyn vastauskooste.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2011: Vuosikertomus 2011.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2011, a: Lajiliittojen antidopingohjelmien kriteeristö.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2012: Vuosikertomus 2012.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2014: Vuosikertomus 2014.

Suomen Antidopingtoiminto ADT ry 2015: Suomen antidoping-säännöstö 2015.

Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry 2015, a: Vuosikertomus 2015.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry (viitattu 23.10.2020): Maailman antidopingtoimisto WADA. <https://suek.fi/antidopingtoiminta/yhteistyossa/maailman-antidopingtoimisto-wada/>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, a: Antidopingpassin tilastot.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, b (viitattu 25.9.2020): UNESCO. <https://suek.fi/antidopingtoiminta/yhteistyossa/unesco/>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, c (viitattu 13.10.2020): Etusivu. <https://suek.fi>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, d: Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry: n sisäiset testatiedot ja talousluvut.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, e (viitattu 14.10.2020): Dopingtestitilastot. <https://suek.fi/antidopingtoiminta/dopingvalvonta/dopingtestitilastot/>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, f (viitattu 14.10.2020): Sanakirja. <https://suek.fi/suek/taustaa/sanakirja/>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, g (viitattu 26.10.2020): Historia. <https://suek.fi-h.seravo.com/suek/taustaa/historia/>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, h (viitattu 27.10.2020): Kansainvälinen antidopingryhmä IADA. <https://suek.fi-h.seravo.com/antidopingtoiminta/yhteistyossa/kansainvalinen-antidopingryhma-iada/>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, i (viitattu 30.10.2020): Antidopingtoiminnan historia. <https://suek.fi-h.seravo.com/antidopingtoiminta/dopingvalvonta/antidopingtoiminnan-historia/>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, j (viitattu 2.11.2020): Kansallisten antidopingorganisaatioiden yhteistyöorganisaatio iNADO. <https://suek.fi-h.seravo.com/antidopingtoiminta/yhteistyossa/kansallisten-antidopingorganisaatioiden-yhteistyorganisaatio-inado/>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, k. (viitattu 8.11.2020). Ajankohtaiset. <https://suek.fi/ajankohtaiset/>.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2016: Vuosikertomus 2016.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2017: Vuosikertomus 2017.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2018: Testiraporttien otsikointi ja poikkeamien määrittely -asiakirja.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2018, a: Vuosikertomus 2018.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2019: Vuosikertomus 2019.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2020: Dopingtestaajan käsikirja.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2020, a: Dopingtestipöytäkirja.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2021: Suomen antidopingsäännöstö 2021.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry 2020: Laboratorijohtaja Suominen Tina, Terveystieteiden tutkimuskeskus THL. Kirjallinen haastattelu. 28.10.2020.

Tarasti, L. 2014. Selvitys urheilun eettisten kysymysten hallinnoinnista Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014: 8. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75263/TR8.pdf>.

The Independent Commission 2015. The Independent Commission report #1 Final Report. https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/wada_independent_commission_report_1_en.pdf.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization UNESCO (viitattu 18.8.2020): International Convention against Doping in Sport. <https://en.unesco.org/themes/sport-and-anti-doping/convention>.

Van Thyne, W., Van Eenoo, P. & Delbeke, F. T. 2006. Nutritional supplements: prevalence of use and contamination with doping agents. *Nutritional Research Reviews* 19 (1), 147-158.

Valkenburg, D., de Hon, O., van Hilvoorde, I. 2013. Doping control, providing whereabouts and the importance of privacy for elite athletes. *International Journal of Drug Policy* 25 (2014), 212-218.

Valtunen, T. Testauspäällikkö Valtanen Teuvo, Liite ry ja Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry. Puhelinhaastattelu 29.10.2020.

Vatka 2005. Dopingvalvonta Suomessa Ensimmäisistä testeistä Antidopingtoimikuntaan. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Vernec, A. 2014. The Athlete Biological Passport: an integral element of innovative strategies in antidoping. *British Journal of Medicine* 2014(48), 817-819.

World Anti-Doping Agency (viitattu 3.9.2020): The prohibited list. <https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/the-prohibited-list>.

World Anti-Doping Agency, a (viitattu 2.11.2020): ADAMS. <https://www.wada-ama.org/en/what-we-do/adams>.

World Anti-Doping Agency, b (viitattu 11.9.2020): 2009 World Anti-Doping Code. <https://www.wada-ama.org/en/questions-answers/2009-world-anti-doping-code>.

World Anti-Doping Agency, c (viitattu 4.11.2020): Athlete Biologi-

cal Passport. <https://www.wada-ama.org/en/questions-answers/athlete-biological-passport#item-436>.

World Anti-Doping Agency 2003: World Anti-Doping Code 2003.

World Anti-Doping Agency 2003, a: International Standard for Testing 2003.

World Anti-Doping Agency 2009: World Anti-Doping Code 2009.

World Anti-Doping Agency 2009, a: International Standard for Testing 2009.

World Anti-Doping Agency 2015: World Anti-Doping Code 2015.

World Anti-Doping Agency 2015, a: International Standard for Testing and Investigation 2015.

World Anti-Doping Agency 2015, b: International Standard for Laboratories 2015.

World Anti-Doping Agency 2019: Athlete Biological Passport Operating Guidelines.

World Anti-Doping Agency 2019, a (viitattu 8.9.2020): WADA publishes revised International Standard for Testing and Investigations. <https://www.wada-ama.org/en/media/news/2019-12/wada-publishes-revised-international-standard-for-testing-and-investigations>.

World Anti-Doping Agency 2019, b: Technical Document for Sport Specific Analysis 5.0.

World Anti-Doping Agency, d(viitattu 11.9.2020): News.<https://www.wada-ama.org/en/media/news/2018-11/wada-conference-explores-present-and-future-of-the-athlete-biological-passport>

World Anti-Doping Agency 2020: Athletes' Anti-Doping Rights Act.

World Anti-Doping Agency 2021: World Anti-Doping Code 2021.

World Anti-Doping Agency 2021, a: International Standard for Protection of Privacy and Personal Information 2021.

World Anti-Doping Agency 2021, b: International Standard for Therapeutic Use Exemptions (TUEs) 2021.

World Anti-Doping Agency 2021, c: International Standard for Testing and investigations 2021.

World Anti-Doping Agency 2021, d: International Standard for Education 2021.

World Anti-Doping Agency 2021, e: International Standard for Results Management 2021.

World Anti-Doping Agency 2021, f: International Standard for Code Compliance by Signatories 2021.

World Anti-Doping Agency 2021, g: 2021 World Anti-Doping Code and International Standard Framework Development and Implementation Guide for Stakeholders.

World Anti-Doping Agency 2021, h: International Standard for Laboratories 2021.

Yesalis, E. C. & Bahrke, M.S. 2002: History of Doping in Sport. International Sports Studies 24 (1), 42-76. <https://www.doping.nl/filter/doc:6495/History%20of%20Doping%20in%20Sport>.

Young 2017: The Development of the Anti-Doping Code. Teoksessa Rabin, O. & Pitsiladis, Y. (toim.) Acute Topics in Antidoping. Basel: Krager, 11-21.

Zorzoli, M. 2011. Biological passport parameters. International Cycling Union 2011. doi:10.4100/jhse.2011.62.02.

LIITE 1 Antidopingtoiminnan kehityksen aikajana.

Kansainvälinen antidopingtoiminta	Vuosi	Kansallinen antidopingtoiminta
Ensimmäinen kiellettyjen aineiden luettelo (IAAF)	1928	
KOK:n ensimmäinen kiellettyjen aineiden luettelo	1967	
Kilpailutestaus Olympialaisissa alkaa	1968	
Antidopingkoulutuksen tärkeys tunnustetaan	1970	
	1972	Kilpailutestaus aloitetaan
	1984	Kansallinen Dopingtoimikunta (KDT) perustetaan
	1985	Kilpailun ulkopuolinen testaus aloitetaan
		Ensimmäinen antidopingvalistusmateriaali painetaan
Laboratorioakkreditoinnit KOK:n vastuulle	1986	
KOK:n päätös kilpailun ulkopuolisen testauksen aloittamisesta	1988	
	1990	Suomen valtio ratifioi EN:n dopingin vastaisen yleissopimuksen
		Vastuu dopingvalvonnasta Suomen Antidoping- toimikunnalle
IADA -sopimus solmitaan	1991	
Kriteerit erivapausmenettelyille luodaan	1992	
WADA perustetaan	1999	Laatujärjestelmän kehittäminen alkaa
	2001	Lahden MM- hiihtojen dopingtapahtuma
	2002	ADT ry aloittaa toimintansa
		Antidopingpassin kehittäminen alkaa
Maailman antidopingsäännöstö luodaan	2003	
Kansainväliset testaus-, erivapaus- ja laboratoriestandardit, kielletyt aineet -ja menetelmät urheilussa -luettelo		
Maailman antidopingsäännöstö tulee voimaan	2004	Suomen antidopingsäännöstö tulee voimaan
		ISO 9001 laatusertifikaatti myönnetään ADT ry:lle
		Antidopingpassi otetaan käyttöön
	2005	Urheilijakäselyt aloitetaan
	2006	Kotitestaaminen aloitetaan
	2007	Suomen valtio ratifioi UNESCO:n antidopingsopimuksen
Maailman antidopingsäännöstö päivittyy	2009	Suomen antidopingsäännöstö päivittyy
Kansainvälinen tietosuojastandardi		
Maailman antidopingsäännöstö päivittyy	2015	Suomen antidopingsäännöstö päivittyy
Kansainvälinen testaus- ja tutkintastandardi		
Tutkinta Venäjän dopingohjelman selvittämiseksi alkaa		
	2016	SUEK ry aloittaa toimintansa
Kansainvälinen allekirjoittajatahojen säännösten noudattamisen standardi	2017	
Maailman antidopingsäännöstö päivittyy	2021	Suomen antidopingsäännöstö päivittyy
Kansainväliset tulostenkäsittely- ja koulutusstandardit		

IAAF= Kansainvälinen yleisurheiluliitto, KOK= Kansainvälinen Olympiakomitea, EN = Euroopan neuvosto, IADA= International Anti-Doping Arrangement, WADA= World Anti-Doping Agency, ADT= Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry, SUEK= Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

Tämä selvitys on osa Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry:n vuonna 2017 aloittamaa julkaisusarjaa. SUEK tuottaa tutkimuksia ja selvityksiä urheilun eettisistä asioista. SUEK tarjoaa päätöksenteon ja yhteiskunnallisen vuoropuhelun pohjaksi tutkittua tietoa ja pyrkii näin vaikuttamaan eettisesti kestävään urheilukulttuuriin.

DOPINGISTA ANTIDOPINGIIN 5/2021

Selvitys Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutuksista kansalliseen dopingvalvontaan

SOPIMATON LOPPUTULOS? 4/2019

Selvitys urheilukilpailujen manipulaation torjunnasta

TUTKIMUSKARTOITUS URHEILUN EETTISISTÄ KYSYMYKSISTÄ 3/2019

Katsaus kansainvälisiin tietokantoihin

VAIKENEMINEN EI OLE VAIHTOEHTO 2/2018

Katsaus häirintää ja kiusaamista käsittelevään tutkimustietoon liikunnan ja urheilun näkökulmasta

SAMALLA VIIVALLA? 1/2017

Selvitys urheilukilpailujen manipulaation torjunnasta

Suomen
urheilun
eettinen
keskus
SUEK ry

DOPINGISTA ANTIDOPINGIIN

Selvitys Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutuksista kansalliseen dopingvalvontaan

Maailman antidopingsäännöstö toimii antidopingjärjestelmän pohjana ja sen avulla varmistetaan toiminnan yhdenmukaisuus, kehittäminen, ylläpitäminen ja noudattamisen seuranta maailmanlaajuisesti. Tässä selvityksessä käydään läpi ensimmäistä kertaa säännösten keskeisten muutosten vaikutukset dopingvalvontaan Suomessa. Selvitys on tarkoitettu kaikille antidopingtoimintaan urheilutoimijoille ja muille keskeisille sidosryhmille. Selvitys lisää avoimuutta havainnollistamalla Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutuksia ja keinoja, joilla urheilijoiden yhdenvertaisuutta ja puhdasta urheilua puolustetaan.

Selvityksen Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutuksista kansalliseen antidopingtoimintaan on kirjoittanut Marja Koponen.

5
SUEK ry:n julkaisuja urheilun eettisistä asioista
2021